

MASTEROPPGAVE

Hvilke erfaringer har barnehagelærere med å jobbe med barn i risiko?

Preschool teachers experience in working with children at risk.

Frida Benedicte Fjeldstad

MASPED3-303 1V 19

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett, Høgskolen på Vestlandet. Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Veileder Kirsten Flaten

Innleveringsdato 15.05.2020

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Sammendrag

Denne studien undersøker hvordan barnehagelærer arbeider med barn i risiko i barnehagen. Med risiko menes miljøbaserte risikofaktorer i hjemmet. Det kan blant annet være barn som lever med foreldre som har rusproblemer, psykiske lidelser, eller ekstreme skilsmissegituasjoner. Dersom barn blir utsatt for alvorlige risikofaktorer over tid kan konsekvensene bli langvarige og alvorlige (Skogen, m.fl. 2018). Barnehagen kan være en beskyttelsesfaktor for barn som utsettes for risikofaktorer knyttet til hjemmesituasjonen, men bare om barnehagekvaliteten er god (Burchinal, m.fl, 2014). Med dette utgangspunktet er studiens problemstilling «Hvilke erfaringer har barnehagelærere med å jobbe med barn i risiko?»

Semistrukturerte intervju ble benyttet til å intervju 5 barnehagelærere. Studien har en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming, og datamateriale er analysert ved bruk av stegvis deduktiv-induktiv metode.

Funnene viser at barnehagelærerne har et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for alvorlige risikofaktorer i hjemmet, og arbeider strukturert med å avdekke dette.

Barnehagelærerne er opptatt av barn-voksen relasjonen, og at en god relasjon kan være forebyggende for barn i risiko. Det jobbes aktivt med å endre holdning i personalgruppen, der voksne har gitt opp å få til god relasjon til risikoutsatte barn. Veiledning av personalet er en del av det forebyggende arbeidet rundt barn i risiko, og uten denne kan barna bli utsatt for en ekstra belastning i barnehagen. Foreldresamarbeidet kan påvirke barnehagepersonalet, både når det gjelder å se risikofaktorer, og når det gjelder å sende en bekymringsmelding.

Høyt sykefravær er noe som kan gå ut over kvaliteten i barnehagen, og er spesielt uheldig for de risikoutsatte barna. Noen barnehager ligger i mer belastede områder, og har et stort antall risikoutsatte barn. Det kommer frem at barnehagelærer i flere tilfeller må prioritere hvilke barn de skal fokusere på, ut fra hvor det virker mest alvorlig. Det ser ut til at barnehagelærerne er ute etter konkret informasjon før de sender en bekymringsmelding til barnevernet, og at gråsonebekymringer kan føre til usikkerhet om bekymringen utløser meldeplikten.

Abstract

This study examines how preschool teachers work with children at risk. Risk refers to domestic environment-based risk factors the child might be exposed to. These factors include abuse of narcotic substances, mental disorders or a challenging divorce situation.

Prolonged exposure to one or more of these factors might have severe and lasting consequences for the child (Skogen et al. 2018). The preschool can act as a safety barrier for children who are subject to these domestic variables, but this is dependent on the quality of the preschool (Burchinal et al. 2014). Based on this, the main topic of this study is “What experience does preschool teachers have working with children at risk?”

Semi-structured interviews were used to interview five preschool teachers. The study has a phenomenological-hermeneutical approach, and the data has been analyzed using a stepwise deductive-inductive method.

The findings indicate that the preschool teachers are mindful of children who might experience severe domestic risk factors, and systematically work to reveal possible cases. The teachers are focused on maintaining a good relationship with the children, knowing this might be a preventive measure for children at risk. One of the focus areas is to change the attitude of the preschool personnel, where the adults often have given up on developing a good relationship with potential children at risk. Mentoring the personnel is a key preventive measure for the children at risk, without it the affected children might get an additional burden at preschool. Parental cooperation can affect the personnel, both when it comes to identifying risk factors, and reporting them.

A high level of sick leave could have a negative impact on the quality of the preschool, and the worst effect might be felt by the at-risk children. Some preschools are in poor neighborhoods and might have a high number of children at risk. In certain cases, this has led to the personnel prioritizing the most severe cases, instead of giving the necessary attention to all children. It appears that the preschool teachers have a high threshold for reporting potential cases to child welfare services, and only report cases when there's no uncertainty, leading to many subtle cases going unreported.

Forord

Det nærmer seg nå slutten på masterstudiet i spesialpedagogikk ved HVL Sogndal, og jeg kan se tilbake på 3 spennende og lærerike år.

Først vil jeg takke min veileder, Kirsten Flaten. Hun har bidratt med konstruktive tilbakemeldinger, støttet og motivert meg igjennom prosessen. Hun er nøye og pirkete, noe jeg har trengt.

Jeg vil også takke de 5 dyktige barnehagelærerne som deltok i forskningen min, og bidro med erfaringer og kunnskaper. Uten dem hadde det ikke blitt noe studie.

Jeg vil gi en stor takk til min fantastiske Mons, som alltid støtter meg og heier på meg. Takk for at du har reist ut i Nordsjøen for å finansiere studiene mine. Du er alltid klar, og hjelper meg når jeg lurere på noe. Takk til mine nydelige gutter Ole Einar og Sverre, som får tankene mine over på annet, når det koker i toppen.

Takk til Marthe, Espen, Karoline, mamma, pappa og ikke minst Linn, som alltid er der for meg, og som har heiet meg frem. Takk til svigermor Rigmor, som alltid stiller opp. Og takk til tante Sidsel som leste korrektur og hjalp meg på slutten.

Tjeldstø, 04.05.2020

Frida Fjeldstad

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	1
1.1 Bakgrunn for studien.....	1
1.2 Personlig bakgrunn for valg av problemstilling.....	1
1.3 Teoretisk bakgrunn	2
1.4 Problemstilling	3
1.5 Avgrensing.....	3
1.6 Oppgavens oppbygging.....	4
2.0 Teori.....	5
2.1 Barn som vekker bekymring	5
2.1.1 Risikofaktorer	5
2.1.2 Beskyttelsesfaktorer.....	6
2.1.3 Forebygging.....	6
2.1.4 Tidlig innsats	7
2.1.5 Atferd som vekker bekymring	7
2.1.6 Bekymring for omsorgssvikt	8
2.2 Relasjon som forebyggende tiltak	10
2.2.1 Tidligere forskning på voksen-barn relasjonen i barnehagen	10
2.2.2 Relasjon som beskyttelsesfaktor.....	11
2.2.3 Kvalitet på barn-voksen samspillet.....	12
2.2.4 Utfordrende relasjon i barnehagen.....	13
2.3 Foreldresamarbeid.....	14
2.3.1 Foreldresamarbeidet i barnehagen	14
2.3.2 Gode nok foreldre	15
2.4 Oppsummering kapittel 2.....	16
3.0 Metode	17
3.1 Metodisk tilnærming	17
3.2 Fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming.....	17

3.2.1 Fenomenologi	17
3.2.2 Hermeneutikk	18
3.3 Forforståelse	18
3.4 Utvalg	19
3.5 Intervju	19
3.5.1 Pilotintervju	20
3.5.2 Gjennomføring av intervjuene	20
3.6 Transkribering	20
3.7 Bearbeiding av datamaterialet	21
3.7.1 SDI-modellen	21
3.8 Reliabilitet	24
3.9 Validitet	24
3.10 Etiske refleksjoner	24
3.11 Oppsummering kapittel 3	26
4.0 Presentasjon av empiri	27
4.1 Hvordan det jobbes med å avdekke risikofaktorer i barnehagene?	27
4.2 Barn med utfordringer i barnehagen	29
4.2.1 Flere barn med utfordringer nå enn tidligere	30
4.2.2 Barn man er bekymret for	31
4.3 Barn-voksen relasjonen i barnehagen	31
4.4 Foreldresamarbeid	33
4.5 Utfordrende foreldresamarbeid	34
4.6 Mistanke om omsorgssvikt	34
4.7 Gode nok foreldre	36
4.8 Utfordringer i arbeidet	37
4.9 Oppsummering kapittel 4	38
5.0 Drøfting	40
5.1 Avdekke risikofaktorer hos barn	40
5.2 Kunnskap om barn i risiko	41

5.3 Tverrfaglig samarbeid	41
5.4 Barn voksen relasjonen i barnehagen.....	42
5.5 Veiledning av personalet.....	43
5.6 Får ikke fulgt opp alle barna godt nok	44
5.7 Konkrete tegn på omsorgssvikt.....	45
5.8 Gråsonebekymring eller åpenbar bekymring	45
5.9 Foreldresamarbeid.....	46
5.9.1 Foreldresamarbeid som hinder for å se og melde bekymring.....	47
5.9.2 Utdfordrende foreldresamarbeid.....	48
5.9.3 Gode nok foreldre	49
5.10 Oppsummering kapittel 5.....	49
6.0 Avslutning	51
6.1 Oppsummering av studien	51
6.2 Konklusjon.....	54
6.3 Studiens svakheter.....	54
6.4 Videre forskning	54
Referanser	56
Vedlegg 3: Intervjuguide	71

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for studien

Temaet for denne masteroppgaven er barn i risiko. Målet med studien er å kunne bidra med mer kunnskap om hvordan barnehagelærere avdekker alvorlige risikofaktorer og hvordan relasjon blir brukt som forebyggende tiltak, når det er avdekket risiko. Det er også ønskelig å bidra med kunnskap om hvordan foreldresamarbeidet oppleves, der en er bekymret for barnas hjemmesituasjon. Hva oppleves som positivt for foreldresamarbeidet og hva er utfordrende? Det er også et mål å finne ut av hva som oppleves som de største utfordringene i arbeidet rundt barn i risiko. Funnene fra studien vil være nyttig for andre som arbeider med barn og da spesielt barnehage og skolepersonell. I oppgavens innledende kapittel presenteres forskers bakgrunn for valg av tema, samt valg av tema ut fra tidligere forskning på området. Til slutt vil avgrensninger i oppgaven begrunnes.

1.2 Personlig bakgrunn for valg av problemstilling

Jeg har jobbet i barnehage i 15 år, og gjennom disse årene har jeg vært innom og jobbet i mange barnehager. Som nyutdannet hadde jeg en styrer som var spesielt opptatt av barn i risiko. Han var en pådriver for å arbeide strukturert med å avdekke risikofaktorer og for å arbeide forebyggende, for å hindre skjevutvikling. Han hevet kompetansen til hele personalgruppen gjennom dette arbeidet. Styrerens engasjement og kunnskap om barn i risiko, har nok påvirket det at jeg i dag skriver denne masteroppgaven.

Gjennom årene har jeg opplevd varierende kvalitet i barnehagene jeg har vært innom. Mange viser høy kompetanse når det gjelder barn i risiko, men jeg har også sett og hørt mye som har uroet meg. Erfaringene mine er at det er store forskjeller i hvordan barnehagepersonalet blant annet ser på og forholder seg til risikoutsatte barn og risikofamilier. Jeg har hørt alt fra «denne barnehagen ligger i et område med så mange høyt utdannede at vi ikke har omsorgssvikt hos oss», til voksne som klager høylytt foran et barn, fordi han ikke har med vinterdress. I det siste tilfellet har personalet kunnskap om at foreldrene er i en krevende økonomisk situasjon, og at barnet har en utfordrende hjemmesituasjon. Jeg har også sett store forskjeller når det kommer til kvalitet på barn-voksen relasjonen. Dette gjelder barn som har det vanskelig på ulike måter og som er utsatt for risiko. Jeg er spesielt opptatt av god relasjon når risiko er

avdekket, dette er derfor noe det blir satt søkelys på i studien. Lund m.fl (2015) fant i sin mobbestudie at voksne snakker negativt om barn som strever sosialt i barnehagen. Drugli & Berg-Nielsen (2019) fant at barna opplever middels god støtte når det gjelder emosjonell og atferdsmessig utvikling i barnehagen. Dette går på samspillet mellom barn og voksne, og på ansattes sensitivitet. Mine erfaringer stemmer overens med funnene fra begge disse studiene, da jeg ved gjentatte anledninger har observert barn i risiko som blir snakket negativt til og negativt om. Med dette utgangspunktet ønsket jeg å undersøke barnehagelærernes erfaringer med å arbeide med barn i risiko.

1.3 Teoretisk bakgrunn

Små barn med risiko for å utvikle vansker på grunn av omsorgssituasjonen de er i, har ikke tid til å vente. Tidlig hjelp er god hjelp, og små barn er mer påvirkelige og mottagelige for hjelp enn eldre barn. Det er derfor avgjørende at man oppdager og kartlegger risikofaktorer hos barnet og i barnets omsorgsmiljø så tidlig som mulig og deretter følger opp med adekvate tiltak (Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet, 2015). I Rammeplan for barnehagen (2017) står det at gjennom den daglige og nære kontakten med barna, er barnehagen i en sentral posisjon til å kunne observere og motta informasjon om barnas omsorgs- og livssituasjon. 97,1% av alle barn i Norge, mellom 3-5 år går i barnehage. Av disse barna oppholder 96,4% seg 41 timer eller mer i barnehagen hver uke (Statistics Norway, 2018). Barnehagebarn i dag oppholder seg ofte flere timer i barnehagen enn hjemme.

Når barn blir utsatt for alvorlige risikofaktorer over tid, kan konsekvensene bli langvarige og alvorlige (Skogen. mfl. 2018). Dette vil være svært belastende for barn, og det vil virke negativt også på barn som i utgangspunktet er robuste. I mange tilfeller kan man forebygge skjevutvikling hos risikoutsatte barn (Drugli, 2015). Glad, Øverlien & Dyb (2010) skriver at det er et klart behov for mer kompetanse når det gjelder barn i risiko. Lærere og barnehagelærere, som er nøkkelpersonell når det gjelder å fange opp slike belastninger, får ikke tilstrekkelig grunnlag og kompetanse til å involvere seg i denne typen problematikk. Barnehagen har en svært viktig jobb med å avdekke barn i risiko og sette inn tiltak (Killèn, 2017). Personalet skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan forebygges og oppdages. Personalet skal kjenne til opplysningsplikten til barnevernet, jf. barnehageloven § 22 (Barnehageloven, 2005). I St.meld 24 (2012-2013) står det at barnehagen har en sentral oppgave både når det gjelder å

oppdage om barn har vansker og når det gjelder å sette inn forebyggende tiltak for å hindre at barn utvikler problemer.

Over 60% av alle barnehagelærere har opplevd å være alvorlig bekymret for et barns omsorgssituasjon (Bratterud og Emilsen, 2013). Bratterud og Emilsen (2013) skriver om gråsonebekymring eller åpenbar bekymring. Ved gråsonebekymring er barnehagelærerne usikre på om bekymringen utløser meldeplikten. Bratterud og Emilsen (2013) skriver at denne type bekymring gjør barnehagelærerne usikre på hvordan de skal handle.

Gråsonebekymringer er spesielt alvorlig fordi de er tilbakevendende og vanskeligere å konkretisere (Bratterud og Emilsen, 2013).

For barn i risikosituasjoner er relasjonen til barnehagepersonalet viktigere enn for andre (Killèn, 2017). Relasjoner som barn inngår i som er stabile over tid, vil utgjøre et miniatviklingsmiljø for barnet og påvirke fungering og trivsel i øyeblikket og deres videre utvikling. Killèn (2017) hevder at ingen vet så mye om tilknytning og relasjoner som barnehagepersonalet, de vet det bare ikke godt nok selv. Barnehagelærere må være sin kunnskap bevisst og jobbe kontinuerlig for å videreutvikle og videreføre den. Ved å være tydelige og gode tilknytningspersoner, kan de gjøre en forskjell for sårbare og utsatte barn og i noen grad kompensere for utrygg tilknytning hjemme (Killèn, 2017).

1.4 Problemstilling

Hensikten med studien er å få innsikt i og å utvikle kunnskap om hvordan barnehagelærere i barnehager arbeider med barn i risiko. Problemstillingen er *«hvilke erfaringer har barnehagelærere med å jobbe med barn i risiko?»*

Følgende forskningsspørsmål vil belyse problemstillingen:

- Hvordan arbeider barnehagen med å avdekke risiko hos barn?
- Hvordan blir relasjon brukt som forebyggende tiltak?
- Hvordan oppleves foreldresamarbeidet, der en er bekymret for barnets hjemmesituasjon?
- Hva er utfordrende i arbeidet med barn i risiko?

1.5 Avgrensning

I denne studien begrenses risikofaktorer til å gjelde miljøbaserte risikofaktorer. Med miljøbaserte risikofaktorer menes blant annet familie, nærmiljø og barnehage/skole (Drugli,

2015). Det er likevel bare risikofaktorer i familien som er fokuset i studien. Når begrepet «risikofaktorer» eller «miljøbaserte risikofaktorer» blir brukt, menes psykisk sykdom hos foreldre, antisosiale foreldre som er kriminelle eller misbruker rus, mangel på tilsyn/grensesetting og engasjement i barnet, familiekonflikter og samlivsbrudd, bruk av harde oppdragelsesmetoder (overdreven bruk av straff), omsorgssvikt og mishandling og manglende stabilitet og struktur i familien (Ogden, 2015). Å bruke begrepet «risikofaktorer» istedenfor «omsorgssvikt» er valgt bevisst. Ved mistanke om at et barn er utsatt for omsorgssvikt har barnehagen en opplysningsplikt jf. barnehageloven § 22 (barnehageloven, 2005). I disse tilfellene er det klare retningslinjer på hvordan barnehagen skal handle. Det er ønskelig å ikke begrense barnehagelærerne til å bare fortelle om barn som er utsatt for omsorgssvikt, men også hvordan de arbeider med barn som er utsatt for andre risikofaktorer. Det kan for eksempel være psykisk sykdom, høy grad av familiekonflikter og harde oppdragelsesmetoder. Slike risikofaktorer kan føre til det Bratterud og Emilsen (2013) kaller for gråsonebekymring. Bratterud og Emilsen (2013) skriver at denne type bekymring gjør barnehagelærerne usikre på hva og hvordan de skal handle. Gråsonebekymring er spesielt alvorlig fordi de er tilbakevendende og vanskeligere å konkretisere (Bratterud og Emilsen, 2013). Det er ønskelig å få kunnskap om disse gråsonebekymringene, i tillegg til bekymring for omsorgssvikt. Dette er grunnen til at begrepet «risikofaktor» blir brukt i problemstillingen og underveis i studien istedenfor «omsorgssvikt». I noen tilfeller viser studien til forskning fra skole. Det er valgt å ta med denne forskningen, da den med stor sannsynlighet kan overføres til barnehage.

1.6 Oppgavens oppbygging

I oppgavens andre kapittel vil den teoretiske bakgrunnen for studiens resultater og forskning på feltet legges frem. Teorikapittelet er delt i tre deler. Første delen handler om barn som vekker bekymring i barnehagen. Andre delen handler om relasjon som forebyggende tiltak og den tredje delen handler om foreldresamarbeid. I kapittel tre blir det redegjort for studiens metode. Videre blir studiens empiriske funn presentert i kapittel fire, før funnene blir drøftet opp mot teori og tidligere forskning, i kapittel fem. Avslutningsvis presenteres en oppsummering av studiet i kapittel seks.

2.0 Teori

I dette kapittelet vil den teoretiske bakgrunnen for studiens resultater og forskning på feltet legges frem. Kapittelet er delt i tre deler. Den første delen kalles «Barn som vekker bekymring». Her vil teori om risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer legges frem. Det vil også ses på teori og forskning når det gjelder forebyggende arbeid i barnehagen og tidlig innsats. Det finnes ulike faktorer som påvirker arbeidet i barnehagen når en er bekymret for et barns hjemmesituasjon, dette belyses videre. I del to av kapittelet vil teori og forskning på barn-voksen relasjonen presenteres. Dette vil så kobles opp mot relasjon som forebyggende innsats for barn i risiko. I del tre vil det legges frem teori og forskning knyttet til foreldresamarbeid.

2.1 Barn som vekker bekymring

2.1.1 Risikofaktorer

Risikofaktorer er definert som faktorer i barnet selv og/eller barnets liv, som øker risikoen for en negativ utvikling (Drugli, 2015). Risikofaktorer indikerer større risiko for skjevutvikling, men barnet trenger ikke å få en skjevutvikling selv om det er utsatt for risikofaktorer. Den senere tiden har man blitt opptatt av at antall risikofaktorer i seg selv synes å påvirke barnets utviklingsløp. Når et barn er påvirket av flere individuelle og miljøbaserte risikofaktorer, bør man følge barnets utvikling nøye (Drugli, 2015). Når barn blir utsatt for alvorlige risikofaktorer over tid, kan konsekvensene bli langvarige og alvorlige (Skogen. mfl. 2018).

Dette vil være svært belastende for barn, og det vil virke negativt også på barn som i utgangspunktet er robust. I mange tilfeller kan man forebygge skjevutvikling hos risikoutsatte barn (Drugli, 2015). Noen forskere mener at det er kombinasjonen mellom spesielle risikofaktorer som er avgjørende for at barnet skal få et antisosialt utviklingsløp. Det er kommet frem at spesielt kombinasjonen av et negativt temperament hos barnet og negativ oppdragelsespraksis hos foreldre er en særlig uheldig kombinasjon, i forhold til utvikling av atferdsvansker (Odgers mfl. 2008).

Jo flere risikofaktorer og jo tidligere de inntreffer i barnets liv, desto verre blir gjerne prognosene for barnets utvikling (Kvello, 2015). Mange barn lever med en til to risikofaktorer, og de fleste av disse håndterer dette greit. Dersom barnet er utsatt for tre til fire tydelige risikofaktorer, øker faren for skjevutvikling. Barnet betegnes da som risikoutsatt.

Dersom barnet er utsatt for fem eller flere alvorlige risikofaktorer regnes barnet som høyrisikoutsatt (Kvello, 2015).

2.1.2 Beskyttelsesfaktorer

For å forstå problemutvikling kan man ikke bare se på risikofaktorer hos et barn, man må også være opptatt av beskyttelsesfaktorer i barnets liv. Beskyttelsesfaktorer er faktorer som «forstyrrer» sammenhengen mellom risikofaktorer og negativt utviklingsløp (Drugli, 2015). Beskyttelsesfaktorene fremmer motstandsdyktighet hos barnet. Motstandsdyktighet (resiliens) hos barnet kan føre til at barnet ikke får en negativ utvikling, på tross av risikofaktorer (Rutter, 2012). Motstandsdyktighet er en dynamisk prosess i barnet, som fremmer barnets tåleevne og robusthet. Denne prosessen kan bli styrket blant annet av beskyttelsesfaktorer i barnet selv og/eller i barnets miljø. Skal en forstå motstandsdyktighet må en se det i forhold til risikofaktorer. Barn som er motstandsdyktige greier seg ikke bedre enn barn flest, men bedre enn andre barn som er utsatt for samme typer risikofaktorer (Rutter, 2012). Ingen barn tåler å leve med store belastninger i utviklingsmiljøet sitt over tid, dette gjelder også for barn som i utgangspunktet er robuste (Jørgensen, 2017). Når et barn er utsatt for mange risikofaktorer, er hensikten med tiltak å fremme barnets utviklingsmuligheter og hindre skjevutvikling, gjennom å iverksette beskyttelsesfaktorer i eller rundt barnet (Drugli, 2015). Når man jobber med risikoutsatte barn, bør man være bevisst på hvilken effekt tiltakene som settes i verk skal ha. Ønsker man å redusere eller fjerne risikofaktorer, eller tilføre beskyttelsesfaktorer? Barnehagen kan være en beskyttelsesfaktor for barn som utsettes for risikofaktorer knyttet til hjemmesituasjonen, men bare om barnehagekvaliteten er god (Burchinal, m.fl, 2014).

2.1.3 Forebygging

Forebygging rettet mot barn og unge handler først og fremst om å legge til rette for et godt oppvekstmiljø for alle. Dette handler både om informasjons- og holdningsarbeid, samt konkret arbeid for å skape gode, trygge lokalsamfunn (Rundskriv Q-16/2013 s.1). Helsefremmende og forebyggende tiltak må skje der barn og unge befinner seg. Dette kan være i familien, nærmiljø, barnehage og skole (Skogen, mfl. 2018). Killèn (2019) skriver om universell forebygging, selektiv forebygging eller individrettet (indisert) forebygging. Universell forebygging skal forhindre at problemer oppstår. I barnehagesammenheng gjelder dette hele barngruppen og familien. Det kan for eksempel være at pedagogisk leder kan komme med råd i forhold til barns utvikling, slik at skjevutvikling ikke forekommer. Selektiv forebygging tar sikte på å tidlig identifisere risikofaktorer og hindre at identifiserte problemer

utvikler seg. I barnehagen kan det for eksempel handle om at pedagogisk leder er bekymret for et barn og kaller foreldrene inn på en samtale, der hun deler sine bekymringer. På denne måten kan hun avdekke problemer i hjemmet som gjør at barnet ikke har det bra. Individrettet (indisert) forebygging er tiltak rettet mot individer der det er identifisert flere alvorlige risikofaktorer. Ved indisert forebygging kan barnehagelæreren sette inn tiltak i barnehagen eller søke hjelp hos andre instanser, for eksempel barne- og ungdomspsykiatrisk klinikk eller barnevernet (Killèn, 2019). Haugset (2015) rapporterer at mange styrere opplever gode samarbeidsrelasjoner mellom barnehage og barnevern. Det erfares som fruktbart at barnehagen har faste møter med barnevernet. Noen forteller at de har slike møter hver 14. dag, andre at dette skjer fire ganger i året, andre igjen har andre møteplasser i tillegg til telefonkontakt. Møtene blir brukt til oppfølging av etablerte saker, samt å drøfte forhold omkring enkeltbarn anonymt (Haugset, 2015).

2.1.4 Tidlig innsats

«Tidlig innsats» kan defineres som ulike tiltak som settes i gang for å skape gode og trygge rammer på et tidlig tidspunkt, i barns liv. Tiltakene skal virke forebyggende ved at det kan redusere og/eller hindre at barn får store utviklingsvansker senere. Det kan være utfordrende å oppdage vansker og iverksette tiltak så tidlig som mulig (Befring, 2012). En utfordring er at mange viktige risikofaktorer kan være vanskelig å måle. Risikofaktorer som vold, overgrep og rusavhengighet skjules, da disse er ulovlige og ikke sosial akseptert (Skogen m.fl, 2018).

Tidlig innsats dreier seg om tiltak som kan være forebyggende for barns vansker. Tiltakene kan rette seg mot barnet, men kan også være foreldreveiledning eller oppfølging ved ulike etater, som helsestasjon og barnevern (Befring, 2012).

Dersom man skal ha tidlig intervensjon for barn i risiko, må en først kunne identifisere hvem disse barna er. Tidlig intervensjon forutsetter et bredt anlagt kartleggingsperspektiv, der en identifiserer fysiske og kognitive så vel som sosiale og emosjonelle funksjonsproblemer hos barn (Ogden, 2015 s. 72).

2.1.5 Atferd som vekker bekymring

Det kan være mange grunner til at man er bekymret for et barn i barnehagen. Både innagerende og utagerende atferd kan signalisere at et barn er utsatt for alvorlige risikofaktorer. Når man er bekymret for atferden til et barn, er det viktig å observere og registrere den bekymringsfulle atferden. Drugli (2008) viser til en sjekklister som kan brukes

for å undersøke utagerende og innagerende problematferd:

-Hvor ofte skjer atferden som er beskrevet?

-I hvilke situasjoner oppstår atferden?

-Hva gjør barnet konkret når den har denne atferden?

-Hvilke alternativer har barnet til den bekymringsfulle atferden?

-Har barnet i forkant en annen atferd som kunne bli støttet?

-Hvem er sammen med barnet når atferden forekommer? (Relasjonelle beskrivelser)

-Hva skjer etterpå, hva blir effekten av den bekymringsfulle atferden?

(Drugli, 2008 s. 39). Barn med internaliserte vansker, krever en annen tilnærming enn barn med utagerende vansker. Den voksne må være sensitive for barnets signaler og mestre å «se» barnet. I Barn i Bergen-studien fant forskerne at barn med internaliserte problemer som angst, i langt mindre grad fikk den behandlingen de har behov for i forhold til barn med andre vansker (Heiervang m.fl. 2007). Zatto og Hoglund (2019) fant at barn med internaliserte vansker utviklet et mer negativt forhold til lærerne i førskolen. Barna som ble opplevd som triste eller engstelige, samhandlet mindre positivt med lærerne.

2.1.6 Bekymring for omsorgssvikt

Van Niel m.fl (2014) fant at overgrep mot barn kan være skadelig for barnets nevrobiologiske utvikling, og kan forårsake kognitiv, emosjonell og relasjonell svikt. Omsorgssvikt gir økt risiko for atferdsvansker, utfordringer med vold, fysisk og psykisk sykdom, funksjonshemming og økt dødelighet (Van Niel m.fl 2014). Barn må beskyttes mot overgrep og få en kompensierende tilknytning så tidlig som mulig. Dette for å redusere skadene både på kort og lang sikt (Shonkoff, 2016).

Over 60% av alle barnehagelærere har opplevd å være alvorlig bekymret for et barns omsorgssituasjon (Bratterud og Emilsen, 2013). Bratterud og Emilsen (2013) skriver at en bekymring ofte starter med en «dårlig magefølelse». Magefølelsen beskrives som en individuell fysisk og følelsesmessig reaksjon, en følelse av at «noe ikke stemmer», uten at man vet hva det er. Når barnehagepersonalet har en slik «dårlig magefølelse» bør de jobbe med å konkretisere denne magefølelsen. Dette innebærer å beskrive, sette ord på og tydeliggjøre den, sammen med sine kolleger. Slik kan man få et inntrykk av om den er grunnlag for en «kollektiv magefølelse» (Bratterud & Emilsen, 2013). Når man har en kollektiv magefølelse, kan man begynne å definere en reell bekymring og finne ut om bekymringen er åpenbar eller i gråsonen (Bratterud & Emilsen, 2013, s. 106). En åpen

barbekymring blir av Bratterud & Emilsen (2013) beskrevet som en opplevelse av at det foreligger tydelige indikasjoner på alvorlig omsorgssvikt, mishandling eller overgrep. I slike tilfeller trår meldeplikten i kraft, som sier at barnehagen skal sende en bekymringsmelding til barneverntjenesten. Ved en åpenbar bekymring bruker ikke pedagogiske leder mye tid på å avklare hva han eller hun er bekymret for. Bratterud & Emilsen (2013) finner at åpenbare bekymringer fører til handling og at bekymringsmelding blir sendt. Gråsonebekymringer handler om situasjoner hvor personalet er usikre på alvorlighetsgraden og om den utløser meldeplikten. Her er barnehagelærerne mer usikre på hva og hvordan de skal handle. Gråsonebekymringer er spesielt alvorlige fordi de er tilbakevendende og vanskeligere å konkretisere (Bratterud & Emilsen, 2013).

Det finnes ulike grunner til at barnehager ikke melder bekymringer til barnevernet. I en studie melder styrere om at mangel på tilbakemelding fra barnevernet oppleves som den største hindringen for å melde. Det rapporteres også om for liten kompetanse til å snakke med barn og foreldre i vanskelige situasjoner, og vanskeligheter med å beslutte om bekymringene skal meldes. Frykt for konsekvenser som meldingen kan få, har betydning for om barnehagen melder eller ikke. Mange er opptatt av relasjonen til foreldrene og mener dette er til hinder for å melde. Frykten for konsekvensene barnehagen kan få av meldinger, nevnes også som en hindring (Haugset, 2015).

Bullock (2019) fant at til tross for at pedagoger ønsker å handle når det er mistanke om omsorgssvikt, er det ofte dette ikke skjer. Psykisk mishandling blir ofte ikke sett på som alvorlig nok til å sende en bekymringsmelding. Fagpersonene ønsker å vente med å melde til de har mer beviser. Dette skjer også i flere tilfeller der pedagogene ser tegn på omsorgssvikt (Bullock, 2019).

Haugset (2015) fant at det tette foreldresamarbeidet kan påvirke om barnehagen melder eller ikke. Gjennom samarbeidet med foreldrene, bidrar barnehagen til at problemer kan løses uten barnevernet. Foreldrene mottar veiledning fra barnehagelærere eller veiledes til å søke hjelp fra barnevernet. Haugset (2015) fant også at samarbeidet og relasjonen med foreldrene kan gjøre at man ikke så lett ser behovet for at foreldrene trenger hjelp fra barnevernet. Nærheten til foreldrene kan gjøre personalet litt «blind», eller at foreldrene kan snakke dem «rundt» (Haugset, 2015).

Bratterud og Emilsen (2013) skriver at dersom barnehager skal kunne oppdage barn som utsettes for omsorgssvikt, er det behov for endring og økt kompetanse i barnehagene. Det er ikke nok med kunnskap om normalutvikling, det er behov for mer kunnskap om omsorgssvikt og hvordan man skal gå videre med en bekymring. Begrepet «barnets beste» blir diskutert og hvordan det som er best for ett barn trenger ikke å være det beste for et annet barn (Bratterud & Emilsen, 2013). Dermed kan det oppstå tvil hos barnehagepersonalet om det er best for barnet at de sender en bekymringsmelding eller ikke. Det viste seg at mange styrere og pedagogiske ledere var redde for å ta feil og kanskje gjøre vondt verre for et barn. Dette kunne hindre dem i å sende inn bekymringsmelding til barnevernet (Bratterud & Emilsen, 2013). Albæk og Milde (2017) fant at fagpersoner ikke er gode nok til å avdekke skadelige omsorgssituasjoner som vold, overgrep og andre krenkelser, og at halvparten av skadelige omsorgssituasjoner ikke blir avdekket. Når omsorgssvikt ble avdekket var det allerede gått lang tid. Fagpersonene følte seg mangelfullt utrustet for å avdekke omsorgssvikt og for å hjelpe barna. De følte seg utilstrekkelige og usikre på egen kompetanse, blant annet i form av kunnskap, trening og selvtillit. Fagpersonene var redd for å gjøre vondt verre for barna, og de var redde for reaksjonen fra foreldrene (Albæk & Milde, 2017).

2.2 Relasjon som forebyggende tiltak

2.2.1 Tidligere forskning på voksen-barn relasjonen i barnehagen

Et positivt forhold mellom barn og barnehagepersonalet er en beskyttelsesfaktor for barnet (White, 2007). White (2007) fant at et positivt forhold mellom barn og lærer, med lite konflikter fører til reduksjon i psykiske helseproblemer og atferdsproblemer generelt.

Dersom personalet i barnehagen har høy kompetanse og gode relasjoner med barna, kan barnehagen virke forebyggende. Dette gjelder spesielt for sårbare barn (Lekhal m.fl. 2011). Brandlistuen m.fl. (2015) fant også at gode relasjoner mellom voksne og barn i barnehagen ser ut til å gi mindre atferdsvansker hos barna. De fant også at barnehagelærere har mindre nærhet til barn som har vansker med å regulere atferden sin. Jakobsen (2015) skriver at barnets evne til selvregulering er sterkt knyttet til hvor nær relasjon barnet har til de voksne i barnehagen. Voksnes holdninger og syn på barnet og deres samspill med barnet, vil påvirke hvordan barnet tilpasser seg i barnehagen. Barn med reguleringsvansker, med et konfliktfylt forhold til læreren og som blir mislikt av andre, har større risiko for å begynne å mobbe andre (Camodeca & Coppola (2018). Disse barna kan gå glipp av viktig støtte fra lærer i å håndtere

følelsene sine. Dette kan resultere i at de blir lettere sinte og frustrerte på jevnaldrende. Lærer har en avgjørende rolle når det gjelder å støtte barnets evne til å regulere følelser (Campdeca & Coppola 2018). Campdeca & Coppola (2018) skriver at en kan anta at et konfliktfylt forhold til lærer kan øke risikoen for atferdsvansker, spesielt der barna har vansker med å regulere følelser, har sosiale vansker og blir avvist av jevnaldrende.

Barn liker bedre barn som er godt likt av de voksne i barnehagen. Barna bruker de voksne som referanser for å finne ut hvem det er fint å leke sammen med (Hughes mfl. 2001). Barnehagepersonalet kan ved å legge opp til et positivt samspill med alle barna bidra til å sikre at alle blir inkludert i et fellesskap med både barn og voksne. Dette kan hindre mobbeatferd i barnegruppen (Vlachou mfl. 2011). Lund m.fl (2015) fant at barn som blir utestengt fra lek blir negativt omtalt av de voksne i barnehagen. Lund m.fl (2015) skriver at det er bekymringsfullt at 33 % av de ansatte støtter utsagn om at den som mobber har manglende medfølelse for andre (“en som ikke bryr seg om mobbeofre”/“en som nyter å plage andre”). Denne type holdninger vil med stor sannsynlighet gjenspeile seg i relasjonen til de barna som blir definert som mobber og mobbeoffer (Lund, m.fl. 2015).

Personalstabilitet kan være spesielt viktig for risikoutsatte barn (Kvelling, 2008). Personalets trivsel kan påvirke relasjonen barnehagepersonalet har til barna. Høyt stressnivå hos personalet kan føre til lavere emosjonell tilgjengelighet overfor barna (Clarke-Stewart & Allhusen, 2005). Det har i mange sammenhenger blitt lagt vekt på at de ansatte må ha utdanning som barnehagelærere og at utdanning er forbundet med kvalitet. I en studie fant man imidlertid ingen klar sammenheng mellom de ansattes omfang av formalutdanning og omsorgskvaliteten de viste ovenfor barna (Early m.fl. 2007)

2.2.2 Relasjon som beskyttelsesfaktor

Barn som befinner seg i psykososialt belastende livssituasjoner, klarer seg bedre når de har tilknytning til omsorgspersoner utenfor kjernefamilien. Barnehagepersonalet bør ha en slik funksjon (Killèn, 2017). Barn- voksen relasjonen har stor innflytelse på om et barn får oppleve en sunn utvikling eller ikke. Positive relasjoner mellom barn og voksne i barnehagen kan bidra til å forebygge en negativ utvikling hos barn i risikogrupper (Pianta m.fl, 2012). Kompenserende relasjoner i barnehagen kan veie opp for noe av den belastningen disse barna er utsatt for (Killèn, 2017).

For at en relasjon mellom barnet og læreren skal kunne være en beskyttelsesfaktor for barn som strever, må relasjonen fra lærerens side være preget av sensitivitet og gjensidig interaksjon med positiv feedback. Dette kan da bidra til å fremme barnets utvikling (Drugli, 2012). Barn som har positive relasjoner til personalet i barnehagen, har også større sjanse for å etablere positive relasjoner til lærere i skolen. Barnehagen legger et viktig relasjonelt grunnlag for barnet, som kan få konsekvenser på godt og vondt på lang sikt (Drugli, 2017). Positive relasjoner mellom barn og personalet i barnehagen er en viktig beskyttelsesfaktor og bør derfor ha høy prioritet i arbeidet i barnehagen (Drugli, 2017).

Det er ikke mulig å gi noen beskrivelser av bestemte teknikker for hvordan man etablerer og opprettholder en god relasjon til et barn. Alle barn er forskjellige og det er viktig å se på hvert enkelt barn (Mevold, 2015). Salisbury (2018) viser gjennom sin studie at det er mulig å bedre relasjon mellom barn og voksen i barnehagen på kort tid. De gjennomførte et forskningsforsøk på 5 forskjellige skoler. Studien bestod av gjennomføring av et to ukers program, hvor barn med utfordringer innenfor atferd, sosial eller å regulere følelser deltok. Daglig ble det gjennomført en 10 minutters lek mellom barn og voksen, som skulle styrke tilknytningen mellom dem. Etter 2-ukers intervensjonstid skjedde det en reell endring i hver av voksen / barn-forholdene. Barna viste i tillegg bedring i å akseptere begrensninger og imøtekomme og svare andre konstruktivt.

Bakken og Flaten (2018) forsket på hvordan relasjonskompetanse fremmer god psykisk helse for barn i barnehagen. Ingen barnehagelærere i studien hadde fokus på relasjonskvalitet, eller felles forståing for dette på dagsorden, noe som utgjør en risiko for kvaliteten i barnehagene. Det ble ikke rapportert om systematisk arbeid med relasjoner mellom barn og personale, og heller ikke om en reflekterende kultur i personalet (Bakken og Flaten, 2018).

Barnehagelæreren har et ansvar for å gjøre sitt beste, slik at relasjonen til det enkelte barnet blir så god som mulig. Barnehagelærer må være bevisst hvilke følelser og reaksjoner det enkelte barnet vekker hos en selv. Er relasjonen mindre god må lærer arbeide aktivt for å forbedre relasjonen man strever med (Drugli, 2012). En trygg og god relasjon kan være en beskyttelsesfaktor for et barn, mens en konfliktfullt og vanskelig relasjon kan være en ekstra risikofaktor for barnet (Pianta m.fl, 2012).

2.2.3 Kvalitet på barn-voksen samspillet

Kvalitet i barnehagen betegnes ofte med små barnegrupper, høy voksen-barn tetthet og godt utdannet personale (Bradley & Vandell, 2007). Rapport fra folkehelseinstituttet (2014) viser

at relasjonen mellom barn og voksne er det viktigste for kvaliteten i barnehagen. God voksen-barn relasjon er forbundet med bedre språkutvikling, mindre atferdsvansker, mindre angst, mindre depresjon, mindre aggressivitet og mindre irritabilitet (Folkehelseinstituttet, 2014).

Drugli & Berg-Nielsen (2019) fant at barna opplever middels god støtte når det gjelder emosjonell og atferdsmessig utvikling i barnehagen. Dette gjelder samspillet mellom barn og voksne, og ansattes sensitivitet. De fant at det var best kvalitet på samspillet, og at voksne viste best sensitivitet, når det var tre eller færre barn per voksen på en småbarnsavdeling. De skriver videre at det bare er noen timer midt på dagen alle i personalet er på jobb, og det er problematisk. Små barn har behov for gode relasjoner med sensitive voksne. Dette vil være spesielt viktig for sårbare barn, da barnehagen i slike tilfeller kan ha en kompenserende funksjon dersom kvaliteten er god nok. Studien fant at samspillet ikke nødvendigvis er godt nok slik det er i dag (Drugli & Berg-Nielsen 2019).

2.2.4 Utfordrende relasjon i barnehagen

Det finnes mange barn som vekker voksnes frustrasjon med sin atferd og som det kan være mer krevende å få en god relasjon til. Noen er svært oppmerksomhetskrevende, noen virker svært forstyrrende, noen er umotiverte og negative, noen trekker seg unna alt og alle, og noen vil absolutt ikke gjøre det de blir bedt om. Voksne kan reagere med sinne, kritikk og straff ovenfor slike barn. Det er viktig at de voksne greier å bryte med både negative følelser og negative samspillsmønstre (Drugli, 2008). Det er alltid de voksnes ansvar å utvikle gode relasjoner til barna i barnehagen. En må ta aktivt ansvar for den delen av jobben som dreier seg om relasjonsbygging, enda den i enkelte tilfeller kan være utfordrende (Melvold, 2015). Det kan bli utfordrende å gå inn i og jobbe med en relasjon som ikke går av seg selv. Når en jobber med et forhold til barn som oppleves som vanskelig eller negativt, må en tåle å møte seg selv. Egne begrensninger, egne reaksjonsmåter og kanskje også egne problemer kan bli merkbare (Drugli, 2008).

Når voksne strever med relasjonen til et barn, blir det ofte snakk om utfordringer hos barnet, utfordringer i forhold til grensesetting og en er opptatt av å stoppe den negative atferden hos barnet. En bør ikke se på den negative atferden isolert hos disse barna. En bør undersøke relasjonskvaliteten og jobbe med å utvikle den og deretter evaluere hvordan en skal jobbe med å fremme positiv atferd (Drugli, 2008).

Barn med problematferd vil utfordre barnehagelæreren mer, og det vil derfor være av stor betydning å få en god relasjon til disse barna. Barn som opplever en vanskelig hjemmesituasjon, kan ha en adferd som fører til at barnehagelærerne kan reagere like negativt på barnets adferd som foreldrene gjør. På den måten forsterkes barnets negative forventinger til de voksne og barnets opplevelse av ikke å være likt (Sroufe, 1983). Når manglende og konfliktfylt relasjon til pedagogisk leder er assosiert med adferdsproblemer hos barnet, øker problemene over tid. 70% av gutter med adferdsproblemer viser økning i problemene når de har en konfliktfylt relasjon med pedagogisk leder (Melvold, 2015). Dette viser at barn som er gjenstridige og «vanskelige» å ha med å gjøre, lett provoserer sine omgivelser og skaper konflikt i relasjonen (Melvold, 2015). Drugli (2012) fant at en negativ barn- voksen relasjon gir barn som har atferdsvansker en ekstra risiko. For enkelte elever på klassetrinn 1 til 7 med atferdsproblemer (både eksternaliserende og internaliserende), ble relasjonen til en lærer oftere beskrevet som konfliktfylt, preget av overvåking og håndheving av negative konsekvenser. Relasjonen var lite preget av tillit og støtte. Dette gjaldt spesielt barna med eksternaliserende vansker (Drugli, 2012). Camodeca & Coppola (2018) viser hvordan et konfliktfullt forhold til lærer kan bidra til å opprettholde vansker med å regulere følelser og å mislykkes sosialt. Lærere må bli bevisste på sin innflytelse, og jobbe med å styrke sine sosio-emosjonelle ferdigheter. De må jobbe med de vanskelige relasjonene og forstå konsekvensene av å ha et konfliktfullt forhold til elever (Camodeca & Coppola 2018).

2.3 Foreldresamarbeid

2.3.1 Foreldresamarbeidet i barnehagen

Rammeplan for barnehagen (2017) sier at barnehagen skal legge til rette for foreldresamarbeidet og sikre en god dialog med foreldrene. Det ordinære foreldresamarbeidet i barnehage handler om foreldremøter, foreldresamtaler og oppfølging i hente-bringe situasjonen (Drugli, 2008). Foreldresamarbeid handler om å tilpasse barnehagehverdagen til hvert enkelt barn. Her vil forutsetninger som barnehagen har, samt behov og ønsker fra barn og foreldre spille en viktig rolle. Dialogen mellom barnehagen og foreldrene vil kunne påvirke barnets trivsel og utvikling (Drugli & Onsøien, 2010). Killèn (2017) skriver at den daglige dialogen mellom barnehagen og foreldrene kan bidra til god kvalitet for det enkelte barnet. Foreldresamarbeidet i barnehagen handler i stor grad om gjensidig respekt for hverandres kunnskaper, ferdigheter, egenskaper, erfaringer og holdninger. Et godt samarbeid er avhengig av gjensidig tillit og en felles ansvarsfølelse. (Drugli & Onsøien, 2010).

Bratterud (2012) fant at 67% av foreldrene er «svært fornøyd» med tilbudet i norske barnehager. Ut fra dette kan man tenke at foreldrene har god tillit til barnehagen og dem som jobber der. For å etablere en relasjon som er preget av tillit, må en kjenner hverandre rimelig godt. Her blir kontakten mellom foreldre og ansatte avgjørende (Drugli, 2008).

Drugli (2008) fant at 25% av foreldrene ikke er fornøyde med samarbeidet i barnehagen. De opplever å få for lite informasjon, opplever en dårlig kommunikasjon med personalet og de føler seg lite velkommen. Disse foreldrene forteller at de har barn som de opplever har problemer i forhold til andre barn. Drugli (2008) skriver at det kan virke som det er mindre kontakt mellom foreldrene og personalet i de tilfellene der foreldrene er misfornøyde.

Killèn (2019) mener at barnehagelærere må bygge en bro mellom hjem og barnehage/skole. Foreldresamarbeidet er svært viktig for at et barn skal føle seg forstått. Dersom et barn har hatt en utfordrende morgen i hjemmet, bør barnehagelærer få vite om dette for å kunne hjelpe barnet (Killèn, 2019). Flere studier understreker viktigheten av foreldresamarbeidet i denne sammenheng (Sagbakken, 1994, 1995 og Killèn 2017).

I de tilfellene der en er bekymret for et barn vil foreldresamarbeidet bli ekstra viktig. Drugli (2008) skriver at en bør kontakte foreldrene så raskt som mulig i disse tilfellene. Ved en godt etablert foreldrekontakt helt fra begynnelsen, vil det være lettere å kontakte foreldrene ved bekymring for barnet. Åpenhet er en svært viktig faktor for å etablere og holde tillit ved like (Drugli, 2008). Ved å involvere foreldre i en bekymring, kan en få belyst saken fra andre sider, som gjør at en kan forstå barnets situasjon bedre. En bør se på foreldrene som viktige samarbeidspartnere som kan kaste lys over bekymringen de profesjonelle har for barnet, også i situasjoner der det er snakk om omsorgssvikt (Drugli, 2008). Bullock (2019) skriver at der en er bekymret for barnets hjemmesituasjon, bør en være tett på foreldrene. Ved tett oppfølging kan en observere å få med seg endring i atferd, og vurdere om det er en positiv eller negativ utvikling i samspillet rundt barnet (Bullock, 2019).

Gjennom foreldresamarbeidet kan en få kunnskap om barnets og familiens hjemmesituasjon, som er avgjørende for at barnehagen skal gjøre en best mulig jobb i forhold til barnet.

2.3.2 Gode nok foreldre

Å være «gode nok» foreldre forutsetter at foreldrene ikke er utsatt for større samlivs-, psykiske, nettverks- eller sosioøkonomiske belastninger enn de har ressurser til å hankses med

(Killèn, 2019). En av de viktigste forutsetningene for å utvikle og utøve «godt nok» foreldreskap, er at foreldre og andre omsorgspersoner selv har opplevd «god nok» omsorg som barn (Killèn, 2019 s. 36). Dersom foreldrene selv ikke opplevde god nok omsorg som barn, kan de likevel være i stand til å gi omsorg til sine barn, men de kan ha behov for å få bearbeidet egne opplevelser fra barndommen. Dersom foreldrene opplever støtte og avlastning i et positivt nettverk kan det påvirke foreldrenes sensitivitet i samspill med barna (Killèn, Arnevik & Klette, 2012). En annen forutsetning for å få til et «godt nok» foreldreskap er at selvfølelsen er relativt god (Oates & Forrest, 1985). Trub m.fl. (2018) fant at det å oppdra barn er en stor utfordring for forholdet. Forventningen om det perfekte kan føre til at foreldrene ikke føler seg god nok. Enkelte par vil trenge hjelp og støtte til å få et mer realistisk syn på det å være foreldre, samtidig som man er et par. Det samme gjelder synet på å oppdra barn, hvor foreldrene også ofte hadde forventninger om det perfekte (Trub, m.fl. 2018). Det er stor sammenheng mellom selvfølelse og foreldrefunksjon. God selvfølelse bidrar til å mestre foreldrefunksjonen godt. Det å ha en positiv opplevelse av seg selv gir overskudd som kommer barna til gode. Det å styrke foreldrenes selvfølelse bør være viktig ved forebyggende arbeid (Killèn, 2019).

2.4 Oppsummering kapittel 2

I dette kapittelet er det gjort rede for oppgavens teoretiske forankring. I den første delen «Barn som vekker bekymring» er fokuset risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer, og hvordan barnehagen kan være en beskyttelsesfaktor for barn som er utsatt for miljøbaserte risikofaktorer. Videre beskrives forebyggende arbeid i barnehagen og tidlig innsats. Forebygging er rettet mot barn og unge handler først og fremst om å legge til rette for et godt oppvekstmiljø for alle. «Tidlig innsats» kan defineres som ulike tiltak som settes i gang for å skape gode og trygge rammer på et tidlig tidspunkt i barns liv. Videre i kapittelet ble det lagt frem hvordan en bekymring for et barns hjemmesituasjon kan utarte seg i barnehagen. Det kan være snakk om en gråsonebekymring eller en åpenbar bekymring. I del to av kapittelet ble det lagt frem teori og forskning om barn-voksen relasjonen. Her ble relasjon som beskyttelsesfaktor redegjort for, samt utfordrende barn-voksen relasjon. I del tre var fokuset på foreldresamarbeid, og hvor viktig dette samarbeidet er ved bekymring for et barns hjemmesituasjon. Avslutningsvis kommer det frem at det å styrke foreldrenes selvfølelse bør være viktig ved forebyggende arbeid. Da det er stor sammenheng mellom selvfølelse og foreldrefunksjon (Killèn, 2019).

3.0 Metode

I dette kapitlet presenteres studiets metodologi. Først beskrives det vitenskapsteoretiske ståstedet som er valgt for studien, før det gjøres rede for kvalitativ metode og det kvalitative forskningsintervjuet. Deretter gjøres det rede for utvalg og rekruttering, samt gjennomføring av intervjuene og transkribering. I bearbeidelsen av data ble SDI-modellen brukt. Modellen vil bli presentert og det vil belyses hvordan modellen ble brukt i bearbeidningen av datamaterialet. Avslutningsvis vil det reflekteres over etiske betraktninger som ble gjort underveis i studien.

3.1 Metodisk tilnærming

Denne studien baserer seg på kvalitative data og målet er å få kunnskap om hvordan barnehagelærere jobber med barn som er utsatt for risikofaktorer. Studien vil falle innenfor samfunnsvitenskaplig perspektiv, da mennesker, deres handlinger og holdninger står i fokus (Bondevik & Bostad, 2006).

Kvalitativ forskningstilnærming er valgt da ønsket er å få tak i barnehagepersonalets personlige synspunkter og opplevelser om temaet. Thagaard (2013) skriver at kvalitativ forskningstilnærming gir en mulighet for å gå dypere inn i datamaterialet og å fordype seg i det informantene sier. Deltakernes perspektiv, også kalt det empiriske perspektiv, står sentralt i kvalitativ forskning (Postholm, 2010). For å få svar på forskningsspørsmålene ble det gjennomført semistrukturert intervju. Metoden en velger må være gjennomtenkt ut ifra hva man ønsker å få kunnskap om (Kvale & Brinkmann, 2015).

3.2 Fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming

Studien ønsker å utvikle kunnskap om barnehagelæreres erfaring med å arbeide med barn i risiko. Med en fenomenologisk-hermeneutisk forståelsesramme, vil informantenes beskrivelser sammen med forskers tolkninger, være vitenskapelige ståstedet for denne studien.

3.2.1 Fenomenologi

Fenomenologien tar utgangspunkt i den subjektive opplevelsen av et fenomen, og søker å oppnå en forståelse av den dypere meningen i enkeltpersoners erfaringer. Innenfor fenomenologien ser en på informantenes subjektive opplevelse, mens den ytre verden

kommer litt i bakgrunnen. Forskere beskriver trekk som er felles ved erfaringer som deltakere i et prosjekt gir uttrykk for (Thagaard, 2013).

Grønmo (2004, s. 372) skriver at det «grunnleggende utgangspunktet for fenomenologiske analyser er at virkeligheten er slik aktørene selv oppfatter den». Beskrivelsene som kommer frem i intervjuene er altså slik informantene oppfatter det. Forsker er opptatt av innholdet i datamaterialet, man leser det fortolkende og prøver å forstå den dypere meningen. (Grønmo, 2004).

3.2.2 Hermeneutikk

Hermeneutikk er læren om fortolking av tekster (Gilje, 2007). Thagaard (2013) skriver at i hermeneutikk fortolkes folks handlinger gjennom å utforske et dypere meningsinnhold enn det som er umiddelbart innlysende. Her antas det at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at fenomener kan tolkes på ulike måter på flere nivå (Thagaard, 2013). Vi må fortolke meningsfulle fenomener for å forstå dem. Meningsfulle fenomener uttrykker en mening eller har en betydning. Det kan her være snakk om tekster, språklige uttrykk og menneskelige handlinger (Gilje, 2007). Målet med fortolkingen er å oppnå en gyldig forståelse av meningen i teksten (Thagaard, 2013). Beskrivelser i analysen og informantens erfaringer og fortolkninger, blir i denne studien presentert gjennom hermeneutisk tilnærming. I tillegg blir det sett på forskerens fortolkninger. Dette kalles dobbel hermeneutikk fordi forskeren fortolker en virkelighet som allerede er fortolket av informanten (Thagaard, 2013).

3.3 Forforståelse

Gilje (2007) skriver at en grunntanke i hermeneutikk er at vi alltid forstår noe på grunnlag av visse forutsetninger. Vi har et grunnlag og en forutsetning når vi begynner å fortolke et datamateriale. Forskers forforståelse er unik, og i en kontinuerlig utvikling. Forsker må være bevisst på og åpen om hvordan fagkunnskap, og personlig og yrkesmessig kompetanse kan påvirke og farge fortolkninger som gjøres. Gilje (2007) skriver at en aktørs forforståelse er reviderbar, den kan forandres i møte med verden og med nye erfaringer. Forskers forforståelse vil være avgjørende for hvordan tolkning og analyse av datamaterialet blir, og ingen vil tolke et materiale helt likt. Gjennom analysen var målet å forstå meningen bak informantens egne erfaringer, opplevelser og intensjoner. Forsker var bevisst på sin forforståelse før analyse og fortolking av intervjuene, slik at den ikke påvirket informantenes perspektiv. SDI-modellen og den empirinære kodingen av datamaterialet var en styrke i denne sammenheng. Denne

måten å kode på vil få frem hva informantene sier og selv legger vekt på, ikke bare hva de snakker om. Med en induktiv empirinær koding reduseres påvirkninger av forskers forforståelse (Tjora, 2017).

3.4 Utvalg

Kvalitative studier baserer seg på strategiske utvalg, der deltakerne har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategisk i forhold til problemstilling (Thagaard, 2013 s.60). Inklusjonskriterier er å være utdannet barnehagelærer, og jobbe i barnehage. Disse informantene antas å gi best svar på forskningsspørsmålene i studien. Det var ønskelig å få informanter fra ulike barnehager med ulik erfaring.

For å rekruttere informanter ble det sendt ut epost med informasjonsskriv og forespørsel om å delta til 20 barnehager. Videre ble barnehagene kontaktet via telefon. Det ble skissert kort opp hva studien gikk ut på, og hva det ville medføre av tidsbruk. Det ble rekruttert 5 deltakere, fra tre ulike kommuner i Norge. Barnehagene som er representert er forskjellige i størrelse, organisering og beliggenhet. Informantene består av fire kvinner og en mann, som alle jobber som pedagogisk leder i en barnehage. De har ulik erfaring og bakgrunn og har jobbet i barnehage fra 3-25 år.

3.5 Intervju

Et forskningsintervju kjennetegnes av å være en dialog mellom to eller flere parter, men skiller seg fra den dagligdagse samtalen ved at man har et fastsatt tema som skal diskuteres (Kvale & Brinkmann, 2015). I intervjusituasjonen bruker forskeren «seg selv som instrument». Hvordan forskeren opptrer vil påvirke resultatet av studien (Thagaard, 2013). I intervju er formålet å få frem fylldig og omfattende informasjon om hvordan andre mennesker opplever sin livssituasjon, og hvilke synspunkter og perspektiver de har på temaer som blir tatt opp i intervjuet. Personer beskriver tidligere erfaringer i lys av den forståelsen de har utviklet i forhold til sine erfaringer, og intervjuet preges av konteksten som intervjusituasjonen representerer (Thagaard, 2013 s.95).

I denne studien benyttes semistrukturert intervju som metode for å samle data. Spørsmålene er fastlagt på forhånd, men rekkefølgen på temaene bestemmes underveis. Intervjuperson kan også ta opp andre temaer underveis i intervjuet, og forskeren kan utdype med oppfølgende spørsmål ut fra det som blir fortalt (Thagaard, 2013, Kvale & Krinmann, 2015). Kvale og

Brinkmann (2015) skriver at forskeren har ansvar for å styre samtalen eller intervjuet på en slik måte at forskeren får svar på det som er relevant for undersøkelsen. Spørsmålene ble dannet for å få svar på forskningsspørsmålene i undersøkelsen. Det ble jobbet med å finne gode åpne spørsmål som kunne få tak i deltakernes historier, synspunkter og erfaringer. (Thagaard, 2013).

3.5.1 Pilotintervju

I intervju bruker forskeren seg selv som instrument. Intervjuerens kompetanse er basert på en kombinasjon av dyktighet, faglig ekspertise og trening i å mestre sosiale relasjoner (Thagaard, 2013). For å forberede intervjuene ble det gjennomført prøveintervju med to barnehagelærere. Slik fikk forsker prøvd rollen som intervjuer og mottok tilbakemeldinger fra intervjupersonene. Dette ble opplevd som nyttig og lærerikt. Kvale og Brinkmann (2015) skriver at den eneste måten å bli god på å intervjuer, er ved øvelse. Uansett hvor god erfaring man har med å intervjuer, understreker Thagaard (2013) viktigheten av å gjennomføre et prøveintervju. Gjennom prøveintervjuene fikk forsker erfaring med hvordan intervjuguide og spørsmål fungerte i praksis, og mulighet til å forbedre intervjuguiden. Ett av pilotintervjuene ble transkribert. Dette opplevdes også som nyttig og lærerikt.

3.5.2 Gjennomføring av intervjuene

Intervjuene ble gjennomført ulike steder, etter hva som passet deltakerne. Et intervju ble gjennomført hjemme hos deltakeren, et på biblioteket og tre av intervjuene ble gjennomført på arbeidsstedet til deltakerne. Det ble brukt lydopptaker under intervjuene. Intervjuene varte fra 25 minutter, til 1 time og 10 minutter.

Det er viktig at det er satt av god tid til intervjuet og at rammene er klargjort, slik at begge parter er innforstått med hva som ventes av dem (Kvale & Brinkmann, 2015). Etter hvert av intervjuene ble det skrevet logg av gjennomføringen. Loggen ble brukt til å skrive ned erfaringer, hvordan intervjuet ble opplevd og refleksjoner rundt intervjuerrollen. Opplysninger som kroppsspråk og stemning i intervjuet ble også kommentert i loggen.

3.6 Transkribering

Transkripsjon av intervju er en nødvendig prosedyre for å kunne analysere intervjusamtalen (Kvale & Brinkmann, 2015). Hvert intervju ble transkribert fortløpende. Loggene fra intervjuene var nyttige under transkriberingen. Erfaringer og kommentarer fra loggen ble også

med i transkriberingen. Det er noen ganger vanskelig å få frem meningen med en setning når en kun ser ordene og ikke opplever kroppsspråk og andre nonverbale signaler. Hvordan et «ja» ble uttrykt og oppfattet, ble for eksempel kommentert i transkriberingen.

I denne studien var det ønskelig med ordrett transkribering. I flere tilfeller ble det likevel valgt å skrive bokmål istedenfor dialekt. Dette ble valgt for å få en lettlest og forståelig tekst. Det viktigste med transkripsjonen var ikke å få frem alle detaljer i språket, men få frem budskapet i det informantene forteller på en lettlest og forståelig måte (Kvale og Brinkmann, 2015). De valgene man gjør i transkriberingen påvirker hvordan det skriftlige dokumentet ser ut og hvordan det leses (Kvale og Brinkmann, 2015).

3.7 Bearbeiding av datamaterialet

I følge Thagaard (2013) starter tolkning og analyse allerede når man i intervjusituasjonen velger temaer man utdyper. I intervjuet er man i kontakt med deltakere i felten, og her får forskeren en forståelse av undersøkelsestemaene. Dette sier noe om hvordan forskeren fortolker intervjusituasjonen. Skillet mellom innsamling og analyse viser til når forskeren avslutter kontakt med intervjupersonene og starter arbeidet med analyse og fortolkning av teksten. Selv om det skilles mellom innsamlings- og analyseprosessene, starter analysen når vi gjennomfører intervjuer (Thagaard, 2013, s. 120).

3.7.1 SDI-modellen

Analysearbeidet i denne studien tar utgangspunkt i den stegvis-deduktive induktive metoden (SDI) som presenteres av Tjora (2017). Målet med SDI modellen er konseptuell generalisering. For å sikre relevans ut over de data som er analysert i prosjektet, benyttes tidligere forskning og teorier som støtter opp under en større gyldighet og generaliserbarhet. Dette gjøres i steget konseptutvikling i SDI-modellen. Man kan ved kvalitativ forskning utvikle konsepter, typologier eller teorier som vil ha relevans for andre tilfeller (caser) enn det (eller de) som er studert.

I SDI-metoden kjennetegnes analysen av å arbeide ut fra empiri, som er intervjudata. Intervjudataene er utgangspunktet for temaer, konsepter og spørsmål i forskningsprosjektet (Tjora, 2017, s. 18). Den induktive prosessen i SDI-modellen består av syv steg: generering av empiriske data, bearbeiding av rådata, koding med empirinære koder, gruppering av koder, utvikling av konsepter, og teoriutvikling (Tjora, 2017, s. 19).

Analysearbeidet i studien er en induktiv prosess, der intervjudataene bearbeides til koder, konsepter og teorier.

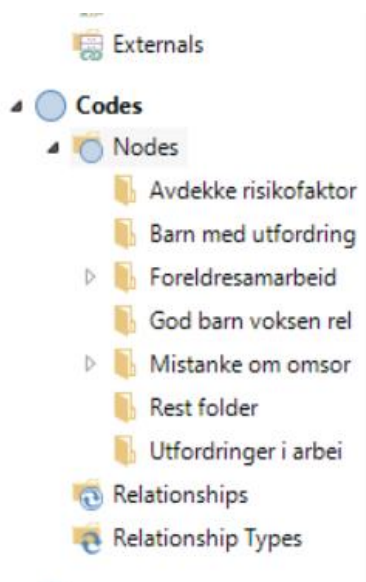
Programmet Nvivo 12 ble brukt i prosessen med å kode datamaterialet. Intervjuene ble lastet opp i programmet. Videre ble materialet kodet med så empirinære koder som mulig (Tjora, 2017). Tjora (2017) skriver at formålet med kodingen er å benytte begreper som allerede finnes i empirien, for å ivareta materialets spesielle og særegne innhold. Ett eksempel er dette utsagnet til informant «Også tror jeg det er noe med at selve relasjonen man gir barnet, jeg tror man kan få barnet til å føle seg spesiell» som ble kodet til «God relasjon kan få barnet til å føle seg spesiell».

Her er flere av kodene hentet fra Nvivo 12.

- Forbannet for foreldrene ikke gjør det beste for barna sine
- Foreldrenes utilgjengelighet skaper vansker for barna
- Føler en maktesløshet i forhold til barnet som ikke har det bra
- Greit å kunne forklare bekymringsmeldingen
- Hadde ikke noe jeg kunne ta foreldrene på
- Ikke bare bare å fortelle om sånnt
- Jeg hadde skrevet barnevernsmeldingen
- Jobbe med relasjon istede for å sende beymringsmelding
- Man kan synes synn på foreldrene og frykte hva som kan skje
- Man skal ikke alltid bare ssende en bekymringsmelding
- Merker det på atferden til barna dersom det er noe
- Måtte distansere meg fra barnet, for saken var så innviklet
- Noen foreldre blir kjempe glad for hjelpen

God empirinær koding kjennetegnes av koder som gir en detaljert gjengivelse av intervjuuttalelsene i de empiriske dataene (Tjora, 2017). Gjennom kodingen av de empiriske dataene var målene å: 1) å trekke ut essensen av dataene, 2) å komprimere datamaterialets størrelse, og 3) å tilrettelegge for idégenerering med utgangspunkt i dataenes detaljer (Tjora, 2017, s. 197). Ved å gjøre en induktiv empirinær koding, var det ønskelig å forhindre at analysen ble preget av forskers forforståelse.

Neste steg i prosessen er å samle koder som har en innbyrdes tematisk sammenheng i grupper og kategorier. Kodene ble fordelt i 6 kategorier. Det ble også laget en rest kategori, for koder som ble ansett som irrelevant. Kodegruppene vil som utgangspunkt danne temaene for temaer i analysen (Tjora, 2017).

Neste fase i SDI modellen er utvikling av konsepter og teoriutvikling. I denne fasen er utvikling av tema og konsept i fokus, og forskningen formidler funn. Her blir det arbeidet mot et mer teoretisk nivå. Kodegruppene blir koblet opp mot tidligere teorier og forskning. Å arbeide slik sikrer relevans ut over de data som er analysert i prosjektet. Tidligere forskning og teorier støtter opp under en større gyldighet og generaliserbarhet.

I analysen skal forsker legge frem resultatene generelt og uten at det er mulig for informantene å kjenne seg igjen. Det kan likevel være en mulighet for at det skjer, men da er det viktig at forsker er tydelig på hva som er egne tolkninger og hva som er direkte utsagn fra deltakerne. Dette blir gjort ved at en i resultatdelen kan se hvem av barnehagelærerne som sier hva. Eksempel «Barnehagelærer 3 sier *det er jo klart, vi leiter alltid etter oppvekstvilkår*».

Det er viktig at det er et tydelig skille mellom direkte utsagn fra informant og hvilke tolkninger som er forskerens, noe denne studien gjør (Thagaard, 2013).

3.8 Reliabilitet

Reliabilitet kalles for pålitelighet, og omhandler hvorvidt forskningen er gjennomført på en nøyaktig og troverdig måte, noe som knyttes til kvaliteten på de data som foreligger. (Thagaard, 2013). Reliabilitet refererer til om en annen forsker som bruker de samme metodene hadde kommet frem til samme resultatet (Thagaard (2013). Informantenes fortellinger kan bli forskjellige, dersom intervjuene blir gjennomført flere ganger. Forsker vil reagere forskjellig i møte med de forskjellige deltakerne og i relasjon til de samme deltakerne på ulike tidspunkt (Thagaard, 2013). Dersom forsker skulle opptrådt mekanisk og helt likt i hver situasjon ville informasjon gå tapt. Reliabilitet må knyttes til at forskeren gjør rede for fremgangsmåtene i forskningsprosessen (Thagaard, 2013).

3.9 Validitet

Validitet, som også kalles gyldighet handler om hvor korrekt tolkningene i et forskningsprosjekt er, og om tolkningene er knyttet til den virkeligheten man har studert (Thagaard, 2013). Det handler om hvorvidt studien har undersøkt det den var ment å undersøke. Det innebærer å ha et kritisk blikk på egne tolkninger, samt at funnene stadig må kontrolleres (Kvale, 2015). Validiteten i forskningen kan vurderes med henblikk på spørsmål om resultatene av undersøkelsen representerer den virkeligheten som er studert (Thagaard, 2013).

Thagaard (2013) skriver at vi kan styrke forskningens validitet med gjennomsiktighet. Hvilke metoder som er brukt og hvordan datamaterialet er analysert skal beskrives. I resultatdelen skal det komme tydelig frem hva som er forskers tolkninger og hva som er deltakernes beskrivelser.

3.10 Etiske refleksjoner

Forskningsetikk handler blant annet om beskyttelse, personvern, redelighet og god henvisningsskikk (Thaggard, 2013). Forskeren skal arbeide ut fra en grunnleggende respekt for menneskeverdet og respektere deltakernes integritet, frihet og medbestemmelse» (NESH, 2006). Forskningsprosjekter som bruker lydopptak er meldepliktig til NSD (Norsk

Samfunnsvitenskaplig Datatjeneste). NDS vurderer prosjekter i forhold til gjeldende forskningsetiske linjer. Prosjektet 358055 ble godkjent av NSD før det startet.

Den nære kontakten mellom forsker og informanter, stiller spesielle krav til forskerens etiske ansvar. Potensielle deltakerne fikk informasjon om prosjektet, slik at de kunne ta stilling til om de ønsket å delta. Før prosjektet startet gav deltakerne sitt informerte og frie samtykke. Deltakerne fikk beskjed om at de når som helt kunne trekke seg uten at det fikk noen konsekvenser for dem, og at alt av informasjon/lydopptak vil da bli slettet.

Thagaard (2013) skriver at det er viktig å reflektere over hva informert samtykke innebærer for personene vi studerer. Personene i studien samtykker til å delta i studien, men vet ikke hvordan forskeren vil analysere og tolke dataene. Forsker vet ikke hvilke innsikter dataene vil gi, og kan dermed ikke informere om hvordan tolkningen av materialet vil bli (Thagaard, 2013).

Et annet grunnprinsipp for etisk forsvarlig forskningspraksis er kravet om konfidensialitet (Thagaard 2013, s.30). Deltakerne i studien har krav på at all informasjonen de gir blir behandlet konfidensielt.

Denne studien innebar nær kontakt mellom forsker og forskningsdeltakerne. Fra første stund ble det utarbeidet en kodingsnøkkel som anonymiserte deltakerne. Deltakerne ble bedt om å ikke gi noen personopplysninger eller opplysninger som kunne identifisere dem selv eller andre. Enkelte av informantene nevner likevel navn på personer og kommuner. Disse opplysningene ble ikke tatt med i transkriberingen. Dialekt og egenart i måten informant snakker er i mange tilfeller blitt fjernet i transkriberingen som en del av anonymisering av informant.

Et tredje grunnprinsipp for en etisk forsvarlig forskningspraksis er knyttet til de konsekvenser forskningen kan ha for deltakerne (Thagaard 2013, s. 30).

Forsker har et ansvar for å unngå at deltakerne utsettes for skade eller andre alvorlige belastninger. Det ble vurdert at det ikke var noen alvorlige konsekvenser eller belastninger for forskningsdeltakerne å delta i dette prosjektet.

3.11 Oppsummering kapittel 3

I dette kapitlet er det gjort redegjort for valg av metodologi. Studien har et samfunnvitenskaplig perspektiv, da mennesker, deres handlinger og holdninger står i fokus. Det ble derfor valgt å gjennomføre en kvalitativ studie, der det var ønskelig å utvikle kunnskap om barnehagelærere sin erfaring med å arbeide med barn i risiko. Med en fenomenologisk-hermeneutisk forståelsesramme, danner informantenes beskrivelser sammen med forskers tolkninger, studiens vitenskapelige ståsted. 5 barnehagelærere ble rekruttert basert på strategisk utvalgs-kriterier. Det ble gjennomført semistrukturerte intervju og intervjuene ble tatt opp på lydfil og transkribert. Analysearbeidet tok utgangspunkt i den stegvis-deduktive induktive metoden (SDI modellen). SDI-modellen består av syv steg: generering av empiriske data, bearbeiding av rådata, koding med empirinære koder, gruppering av koder, utvikling av konsepter, og teoriutvikling. Studiens validitet og reliabilitet ble gjort rede for i dette kapitlet, og avslutningsvis belyses etiske problemstillinger som ble gjort underveis i prosessen.

4.0 Presentasjon av empiri

I denne delen av oppgaven vil studiens funn presenteres. Basert på datamaterialet ble det etablert 6 hovedkategorier. I noen av kategoriene ble det også dannet underkategorier. Informantenes kunnskaper, holdninger og praksis rundt arbeid med barn i risiko, kommer frem gjennom kategoriene:

- Hvordan det jobbes med å avdekke risikofaktorer i barnehagene
- Barn med utfordrende atferd
 - Flere barn med utfordringer nå enn tidligere
 - Barn man er bekymret for
- Barn-voksen relasjon
- Foreldresamarbeid
 - Utfordrende foreldresamarbeid
- Mistanke om omsorgssvikt
- Gode nok foreldre
- Utfordringer i arbeidet rundt barn i risiko

4.1 Hvordan det jobbes med å avdekke risikofaktorer i barnehagene?

Barnehagelærerne synes det er viktig å avdekke barn som lever med risikofaktorer. De har god kunnskap på området, men sier de aldri kan få nok kunnskap, når det gjelder barn i risiko. Barnehagelærer 1 nevner samfunnets utvikling som stadig er i endring og sier at dette gjør det spesielt viktig med oppdatert kunnskap. Misbruk av barn på internett er for eksempel en ny form for mishandling, som ikke fantes for noen ti år siden.

Observasjon er noe av det første som blir brukt for å avdekke barn i risiko. Barna blir observert i ulike situasjoner i barnehagen, men også kontakten mellom barnet og foreldrene i hente- og bringe situasjonen. Barnehagelærer 3 sier «*det er jo klart, vi leiter alltid etter oppvekstvilkår*». Barnehagelærer 1 forteller at avdelingen observerer barn de er bekymret for og prøver å skrive ned hva som gir den dårlige magefølelsen. Hun synes det kan være vanskelig å vite hvorfor hun har en dårlig magefølelse på et barn, og ikke på et annet. Ved å skrive ned hva som gir henne denne magefølelsen hjelper det henne å sortere tankene sine, og bekymringen kan komme tydeligere frem. Barnehagen handler ut fra funnene i observasjonene. Barna blir videre diskutert på avdelingsmøte/pedagogisk leder møte eller med

styrer. To av barnehagelærerne har prosedyrer på å observere hverandres barn, innad i barnehagen. Dette opplever de som nyttig og som en styrke. De bruker hverandre på tvers av avdelinger til å diskutere barn de er bekymret for. De har et godt fagmiljø hvor de veileder hverandre. Styrer blir brukt til å diskutere barn, og blir av flere trukket frem som viktig i arbeidet med å avdekke barn i risiko.

Barnehagelærer 5 mener en bekymring begynner med en dårlig magefølelse. Det er en følelse av at det er noe ikke stemmer, en følelse av at en må følge ekstra godt med på dette barnet. Barnet blir da observert i ulike situasjoner. Dersom det kommer frem ting ved observasjon, tar barnehagen raskt grep og tar barnet inn på en barnesamtale. I slike samtaler kan det være lett å stille ledende spørsmål og «fiske etter fisk som ikke er der» mener barnehagelærer 5. Barnehagelæreren understreker at en bør ha kompetanse og være kurset, når en gjennomfører en barnesamtale. Barnehagelærer 2 har erfaringer med barnesamtaler, og opplever det som utfordrende å få barnet til å fortelle noe i disse samtalen. På tross av dette mener hun at de er viktige å gjennomføre.

Alle barnehagelærerne har erfaring med startsamtaler. Tre av barnehagelærerne bruker egne startsamtaler utarbeidet av kommunen. Samtalen er utarbeidet for å avdekke risikofaktorer som rus /psykisk sykdom /vold i hjemmet og lignende. De to andre barnehagelærerne bruker en mer generell oppstartssamtale, for å bli kjent med barnet og familien. Alle barnehagelærerne har ulike erfaringer med startssamtalene, men er enige om at de er viktige. En av dem har avdekket rusproblematikk gjennom samtalen. Hun har positive erfaringer med samtalen, da den kan gi barnehagen et bilde av hvordan ting er. Foreldrene kan velge å holde ting skjult, men samtalen gir en mulighet til å fortelle om utfordringer i hjemmet.

Alle barnehagene har mulighet til å bruke et lavterskeltilbud til å diskutere enkeltbarn. Noen kommuner kaller tilbudet for konsultasjonsteam, og andre kaller det for basismøter. Hvem disse møtene består av varierer noe, men PPT/BUP er representert hos alle. I en kommune består basisgruppen av PPT, BUP, kommunepsykolog, familievernkontoret, barnevern og helsesøster. Barna blir oftest diskutert anonymt, men en kan også diskutere barnet med navn, dersom foreldrene samtykker til dette. Barnehagelærerne har god erfaring med dette tilbudet og bruker det når det er behov. Funn fra observasjoner og kartlegging diskuteres med kompetente fagpersoner, og barnehagen får råd og veiledning for barnet de er bekymret for. Marte Meo er også en metode som flere av dem nevner og som de finner nyttig og lærerik.

4.2 Barn med utfordringer i barnehagen

All atferd er kommunikasjon, sier barnehagelærer 1. De voksne må være undrende til atferden til barna. Barnehagelærer 3 mener barnehagepersonalet er opptatt av å fjerne uønsket atferd, da de ikke har tid til atferden og den ikke passer inn i hverdagen deres. Barnehagen jobber intenst med å få barnet til å slutte å slå, istedenfor å avdekke hvorfor barnet slår.

Barnehagelærer 5 ser barn som de voksne er litt redd for, noe som er uheldig. De voksne må bruke tid på barnet, slik at de blir trygge på det. To barnehagelærere har veiledet personalet i forhold til barn med utfordrende atferd. Uten veiledningen hadde personalet hatt et vedvarende, problematisk syn på enkelt barn.

Vi må ha en positiv innstilling til barn med utfordrende atferd sier barnehagelærer 2. Ved å veilede et personale for deres syn på et barn, resulterte det i at barnet hadde det bedre og utagerte mindre. Barnehagelæreren har sett det nødvendig å veilede personalet i hvordan de skal forholde seg til barnet. Alle barnehagelærerne er enige om at det er den voksne som er ansvarlig for relasjonen. Barnehagelærer 2 har presisert dette for barne- og ungdomsarbeidere/assistenter i barnehagen. Hun har fått spørsmål som «hvorfor gir du han trøst?», der hun har forklart at hun roer ned barnet, slik at hun kan snakke med det.

«Du kan ikke si at han er helt umulig.

Ja men sant. Du kan ikke si det som voksen, for det er du som er den sterke part.

Og det er noe som vi har jobbet mye med. Ja, jeg skjønner at du synes at han er slitsom no. Men hva kan du gjøre annerledes sant. Hvordan må du endre deg».

Barnehagelærer 3 har også veiledet personalet. Hun forteller blant annet om et barn med svært innagerende atferd og som stort sett satt for seg selv. Barnehagelæreren har gjort store fremskritt med barnet, som har en utfordrende hjemmesituasjon i tillegg til selektiv mutisme. Hun har veiledet personalet på hvordan de samhandler og snakker med barnet, som har resultert i at barnet har gjort store fremskritt.

Barnehagelærer 5 sier at det kan være utfordrende å forstå barns atferd. Noen ganger tror han at han har klart å knekke koden, men så fungerer ikke det samme neste gang. Det kan være utfordrende å ha nok tid til å kunne analysere den uønskede atferden, for å kunne hindre samme utfordringer i lignende situasjoner.

«Du vet bare at det er noe. Og det kan være alt fra noe et ord du sier eller at du ser på en spesiell måte eller...du får ikke vite hva det er som gjør at, hva det heter, uønsket atferd setter i gang. Men noe er det, men vi vet ikke hva og vi har ofte ikke tid til å finne ut hva det er. Og det går så fort. Det går så fort i barnehagen».

4.2.1 Flere barn med utfordringer nå enn tidligere

To av barnehagelærerne opplever flere og flere barn med utfordringer. De mener det er flere barn i dag med utfordringer enn tidligere, og spesielt overaktive eller underregulerte barn. Barnehagelærer 2 får ikke nok hjelp i hverdagen når det kommer til barn i risiko. Barnehagen hennes ligger i et utsatt område og de har mange barn hvert år med store utfordringer. Barnehager som ligger i utsatte områder burde få flere ressurser, for å støtte og hjelpe barna og familiene mener hun.

«Det er jo selvfølgelig barn med sånne utfordringer i alle barnehager sant. Men det blir en litt sånn opphopning hos oss i hvert fall».

Hvilket barn hun skal prioritere, avgjøres ut fra hvor det vurderes til å være mest alvorlig. Barnehagen kan ved behov få veiledning fra en miljøterapeut.

«Men det er jo også den miljøterapeut stillingen og har vi søkt før på barn. Hun er liksom bare en liten stund. Det er liksom ikke sånn direkte. Jeg føler vi burde fått litt mer. Veiledningen er grei. Men så er det på en måte det, at man får ikke, hun har ikke tid til å følge disse barna hele tiden sant. Det burde egentlig komme en person å gjøre det».

To barnehagelærere er kritisk til foreldres mobilbruk og stiller spørsmål om det kan være en sammenheng mellom det og enkelte barns utfordringer i barnehagen. De mener at barna i dag speiler seg mer i en Ipad enn i foreldrenes ansikt. Barnehagelærer 5 lurer på om dette kan sees på som en form for omsorgssvikt. Barnehagelærer 3 og barnehagelærer 2 mener det er flere barn med utfordringer i barnehagen nå enn for ti år siden. Barnehagelærer 3 sier at hun har diskutert dette med andre barnehagelærere som alle er enige i dette. Hun mener videre at også barnehagen kan være grunnen til at flere barn har utfordringer i dag enn tidligere. Barnehagen er mer krevende nå enn tidligere, fordi det er større barnegrupper og større barnehager. Det er travlere for barna i barnehagen nå enn tidligere. Vi gir dem ikke tid til å være barn på samme måte som tidligere sier hun.

4.2.2 Barn man er bekymret for

Barn som er utsatt for risikofaktorer et lett å plukke ut, mener barnehagelærer 2.

Barnehagelærer 1 synes det er mer utfordrende. Hun har ofte en magesfølelse på at et barn ikke har det godt, men at det er utfordrende å sette fingeren på hva det er. De kan ha flere barn med samme utfordrende atferd, men bare dårlig magesfølelse på ett av barna. Det er vanskelig vite hvorfor hun har dårlig magesfølelsen på ett barn, og ikke et annet.

Det er viktig å være nær og tett på barna som har utfordringer, sier barnehagelærer 4. Slik at vi kan sette inn tiltak på et tidlig tidspunkt. Dersom barnehagen får informasjon om barn fra risikofamilier før barnehagestart, kan det settes inn tiltak på et tidlig tidspunkt. To av barnehagelærerne har barn på avdelingen som de er bekymret for hvordan skal klare seg i livet. Barnehagelærer 2 forteller om et barn med både individuelle og miljømessige risikofaktorer, hvor hun mener det sannsynligvis ikke vil gå bra med barnet. Det er likevel ikke noe hun kan «ta foreldrene på» og dermed kan hun ikke sende bekymringsmelding. Hun har fortalt foreldrene at hun er bekymret for hvordan barnet skal klare seg. Hun har tidligere hatt barn hun har sendt over til skolen, med en dårlig følelse. Senere ser hun de på tur, en til en med en voksen i skoletiden, og da skjønner hun at ting har gått slik som hun fryktet.

«Eee...og det er jo sånn det som du spør om sant... det med at hva gjør vi med de barna. For det er ingen system rundt de. Det er ingenting, hva på en måte, det er ikke noe sånn at jeg kan henvende meg der eller henvende meg der. For å få den hjelpen for sånne problemer. Du må på en måte bare følge de opp så godt som mulig i hverdagen».

4.3 Barn-voksen relasjonen i barnehagen

Alle barnehagelærerne er enige om at relasjon er noe av det viktigste å jobbe med i barnehagen, spesielt opp mot barn i risiko. Det må investeres i barnet for å klare å få til en god relasjon. En må være nær barnet, leke, snakke, tulle og tøyse. Det å være tydelig, konsekvent, trygg og omsorgsfull, blir trukket frem som viktig for relasjonen. Vi må gi barna trygghet og være en trygg voksen for dem. Flere av barnehagelærerne sier at en må vise barna at man er glade i dem og at man blir glad for å se dem. De voksne i barnehagen kan gjøre en forskjell for barna, spesielt de som ikke har det så lett hjemme. Barnehagelærer 1 sier at forskning viser at en god relasjon til en voksen i barnehagen kan være nok til at et barn klarer seg tross utfordringer hjemme.

Tre barnehagelærere trekker frem det å dele barna i små grupper som viktig for å danne gode relasjoner. To av dem forteller om hvordan de strukturert bruker smågrupper på denne måten, og for å støtte enkeltbarn. Dette oppleves som positivt. Praktiske ting i barnehagehverdagen hindrer dem i å dele barnegruppen så mye som ønskelig, sier en av dem. Grunnen til dette er blant annet sykefravær, arrangementer på tvers av avdelingene og praktiske gjøremål.

Barna skal kjenne seg viktige, verdifulle og oppleve mestring. Gjennom en god relasjon ønsker barnehagelærerne å bygge opp barna og gi dem noe som de kan ta med seg videre i livet. Det kan ta tid å bygge en god relasjon til et barn mener barnehagelærer 5. Tillit og trygghet er noe som må bygges over tid. Et stabilt personale er dermed svært viktig, og kan også være en utfordring, ettersom det er høyt sykefravær i barnehager. Tre barnehagelærere mener sykefraværet går ut over risikoutsatte barn. Barnehagelærer 4 sier at det er høy relasjonskompetanse blant det faste personalet i barnehagen. Men når hun er alene med bare vikarer så går det ut over kvaliteten. Dette er utfordrende, og hun må prioritere der det brenner mest. Ofte kan hun gå hjem fra jobb med en dårlig følelse, fordi barn ikke har fått det de har hatt behov for den dagen.

Når du har en dårlig dag og er utenfor ditt eget toleransevindu, er du et dårlig forbilde. Da er det vanskelig å få til den gode relasjonen, mener barnehagelærer 3. Hun forteller at de voksne er flinke til å se og hjelpe hverandre i hennes barnehage. Det kan være å si at «i dag kan jeg ta samlingsstunden» fordi en ser at den andre er sliten.

Dersom en skal avdekke et barn har det vanskelig, kommer en ingen vei uten en god relasjon sier tre barnehagelærerne. Barnet trenger en god og nær relasjon for å kunne åpne seg om utfordringer i livet sitt. Barnehagelærer 3 mener at relasjon er det viktigste forebyggende tiltaket.

Jeg.....ser ikke noe annet som på en måte er viktigere...ee...fordi du får ikke informasjon, e barnet har ikke tillitt til deg, viss du ikke bruker tid på å bygge den relasjonen.

Alle barnehagelærerne har opplevd å streve med relasjonen til et barn. Noen barn kan trigge noe i deg, utfordre deg ekstra, sier barnehagelærer 4. Små skritt kan bety mye i slike utfordrende relasjoner sier barnehagelærer 1. Det gir deg gleder underveis og motiverer deg til å fortsette å jobbe.

Barnehagelærer 2 har veiledet personale i barnehagen på synet på enkeltbarn. Det har vært voksne med dårlig relasjon til barn, som gir barnet skylden for relasjonen. Det kan være kommentarer som «han er helt umulig, han hører ikke etter på det jeg sier». Barnehagelæreren prøver å være et godt forbilde på avdelingen sin.

Alle barnehagelærerne mener at de er gode på relasjonskompetanse i sin barnehage. Barnehagelærer 2 forteller at de jobbet en del med relasjonskompetanse tidligere, og nå er det blitt «slik de jobber». Barnehagelærer 4 sier at de likevel skulle hatt mer tid til å jobbe med relasjonskompetanse, da dette er noe av det viktigste en kan jobbe med i barnehagen. Hun sier at høy kvalitet på voksen- barn relasjonen, er at barnet har en trygg tilknytning. Barnet blir møtt når det kommer om morgenen og opplever at den voksne blir glad for å se det. Barnet har tillit til den voksne. Begge ønsker å være med hverandre.

4.4 Foreldresamarbeid

Alle barnehagelærerne er enige om at foreldresamarbeidet er svært viktig. En må bli godt kjent med foreldrene og danne god relasjon med dem. Slik kan en få viktig informasjon om familien og barnet. To barnehagelærere sier at når man har en dårlig magefølelse på et barn, så blir foreldresamarbeidet ekstra viktig. Barnehagelærer 3 arbeider strukturert med foreldresamarbeidet i slike tilfeller. En eller to barnehagelærere har ansvar for å følge opp foreldrene i hente- og bringe situasjonene. De holder hyppige foreldresamtaler og følger foreldrene tett. Hun forteller at de alltid øker foreldrekontakten rundt risikofamilier.

To barnehagelærere bruker seg selv i foreldresamarbeidet og mener at «fjas og mas» er viktig. Barnehagelærer 2 forteller om seg selv og sitt liv for å danne god relasjon med foreldrene. Dette opplever hun er positivt for foreldrekontakten, da foreldrene føler at de kjenner henne. Dette gjør det lettere for henne å komme til dem og ta opp mer alvorlig ting. Barnehagelærer 5 sier at det ikke er alle foreldrene det er like lett å snakke med, men personalet må finne «treff punktene» med foreldrene. Han opplever det positivt å fortelle om sitt liv og erfaringer med egne barn.

To barnehagelærere sier at det viktig at barna opplever et godt samarbeid mellom barnehagepersonalet og foreldrene. Det er viktig for barna å se at vi liker foreldrene deres og at de ser at foreldrene stoler på personalet. Når barna ser at barnehagepersonalet har et godt

forhold til foreldrene kan dette gi dem en økt trygghet. Vi må være gode rollemodeller for foreldrene. Barnehagelærer 1 mener at vi må jobber noen foreldre opp og frem. Gi dem tro på seg selv som foreldre.

4.5 Utfordrende foreldresamarbeid

Alle barnehagelærerne har opplevd utfordrende foreldresamarbeid. Tre barnehagelærere er enige om at det kan være utfordrende med foreldresamarbeid der man er bekymret for barnet.

«Når jeg ser barnet sliter med noe så er det noe med at man sier noe om at du gjør ikke en god nok jobb sant. Eee så er veldig sårbart for de. Selv om de vet det sant, så er det noe med å innrømme det for seg selv sant».

Barnehagelærerne har ulike erfaringer med å ta opp en bekymring med foreldrene. De har opplevd både foreldre som tar det fint og foreldre som ikke gjør det. To av dem har opplevd å bli truet, skreket til og at foreldrene har reagert aggressivt. De mener at en aldri kan vite hvordan foreldre kommer til å håndtere bekymringen. To barnehagelærere er opptatt av at en oppmelding til barnevernet er et tillitsbrudd. De er enige om at det kan være utfordrende å reparere et forhold, etter et slikt tillitsbrudd.

«Og det som er vanskelig er å gå videre med vår bekymring uten å ødelegge vårt tillitsforhold som finnes mellom oss og foreldrene og barnehagen. For det er forferdelig følelse for foreldre og bli innkalt til en samtale fordi det er blitt sendt en bekymringsmelding. Sant. Og det må vi ta høyde for, det kan oppleves for foreldrene som et tillitsbrudd».

Barnehagelærer 3 har klart å bedre et vanskelig foreldresamarbeid, men understreker at det alltid vil ligge der. Barnehagelærerne må være den sterke part som klarer å legge følelsene til side.

4.6 Mistanke om omsorgssvikt

To barnehagelærere mener at en fort merker det på atferden til barnet, dersom det ikke har det bra hjemme. Tre andre mener det er vanskelig å vite om et barn ikke har det godt nok hjemme. De bruker ord som «diffust, ullent, gråsome» og synes det er utfordrende.

Barnehagelærer 5 opplever at det er svært tidkrevende å melde et barn opp til barnevernet og mye av arbeidet må gjøres på fritiden, da plantiden ikke strekker til. Barnehagelærer 2 har flere barn hvert år som hun melder til barnevernet. Hun forteller om barn og familier hun har en magefølelse på «*men det er ikke noe hun kan ta foreldrene på*». I ett tilfelle hadde hun skrevet barnevernsmeldingen, men ettersom foreldre gikk med på å gå til veiledning med BUP, så sendte hun den ikke inn. Hun er likevel svært bekymret for hvordan barnet skal klare seg, når han begynner på skole til høsten.

Tillitsbruddet som en oppmelding fører til, oppleves som utfordrende og to barnehagelærere mener dette er en av grunnene til at barnehager ikke er gode nok på å melde saker til barnevernet. Barnehagelærer 3 mener at en annen grunn til at man unngår å sende en bekymringsmelding, er at man synes synd på foreldrene og frykter konsekvensene av barnevernsmeldingen. Barnehagelærer 5 sier at frykten for å gjøre feil kan gjøre at en ikke gjør noe i det hele tatt.

«Men ja jeg har hatt barn i barnehagen der du tenker denne gutten kommer det til å gå forferdelig galt med. Men du vet, vi kan jo ikke gjøre annet enn å melde våre tanker og bekymringer videre sant, for de forlater jo barnehagen og går inn i skolen, og på mange måter så er det lettere for skolen og ta tak enn det er for oss. Vi er så tett på foreldre vi».

Barnehagelærer 5 mener at styrer bør ta ansvar for oppmeldingen og «*stå i krigen*» slik at de som jobber på avdelingen best mulig kan ivareta relasjon til foreldrene. Barnehagelærer 3 forteller om foreldre som var og er rasende på personalet, etter barnehagen sendte en bekymringsmelding. Likevel ser de et barn som har det bedre etter oppmeldingen. Foreldrene har endret seg i møte med barnet og relasjonen deres er blitt bedre. Saken kommer ingen vei fra barnevernets side, men oppmeldingen har likevel ført til endring.

«Jeg har vært bekymret for et barn som jeg visste at, viss jeg sender en melding nå så kommer barnevernet inn. De kommer ikke til å få et pip av den ungen, den ungen trenger gode relasjoner for å snakke. Eee...som kommer til å ende med at saken blir henlagt, foreldrene er sinte, barnet forsvinner ut av barnehagen og får det verre. Og da tenker jeg, nei da må jeg bruke tid på dette barnet og la barnet bli trygt på meg, sånn at jeg kanskje kan prate med barnet om ting».

Barnehagelærer 3 mener at holdningen er at dersom man er bekymret for et barn i barnehagen, så er det bare til å melde det til barnevernet. Hun mener at dette er feil og det må vurderes i hver enkelt sak. Barnehagelærer 5 reflekterer over konsekvensene av en oppmelding. Han forteller om en overgrepssak som ble avdekket i barnehagen hans. Han undrer på om jenta i ettertid angret for at hun fortalte om overgrepene i barnehagen. Han sier videre «*det er ikke bare bare å fortelle om sånt*». Barnehagelæreren mener at det finnes rusmisbrukere som har kontroll over misbruket sitt, slik at de likevel mestrer å være gode nok omsorgspersoner for barna sine. Det samme gjelder foreldre med psykisk sykdom. Han mener at ressursene som blir satt inn fra barnevernets side i større grad burde brukes til å hjelpe foreldrene der de er, istedenfor å omplassere barn i fosterhjem.

To barnehagelærere har erfaring med å bli kalt inn til samtale med foreldrene etter at barnevernsmeldingen er sendt. De får da anledning til å forklare bekymringen sin for foreldrene. Dette har de begge gode erfaringer med.

Barnehagelærer 2 har ved flere anledninger sendt bekymringsmeldinger om vold som viser seg å være oppdragervold, som er vanlig i kulturen familien kommer fra. Hun forteller at hun ofte blir lettet når hun skjønner at det er oppdragervold, da det i disse tilfellene er det lett å få foreldrene til å forstå bekymringen og endre seg.

4.7 Gode nok foreldre

Fire av barnehagelærerne nevner at alle foreldre de har møtt ønsker det beste for barna sine, uansett utfordringer. Alle barnehagelærerne har veiledet foreldre gjennom foreldresamtaler. Det kalles ikke veiledning, men det er i praksis det det er, sier barnehagelærer 1.

Barnehagelærer 4 bruker foreldresamtalene til å undre seg sammen med foreldrene hvordan ting er hjemme og hvordan barnet har det. Hun mener at foreldrene ofte ikke er reflekterte på hvordan de håndterer ulike situasjoner og påvirker barna sine. Veiledning gjør at foreldrene i mange tilfeller klarer å endre kursen. Foreldrene blir mer bevisst på samspillet med barnet og barnehagelæreren ser positive endringer i etterkant. Barnehagelærer 1 bruker foreldresamtalene til å støtte foreldrene, bygge dem opp og få dem til å tro på seg selv i oppdragerrollen.

Foreldrene har fått råd om å ta kontakt med helsesøster eller andre instanser, der barnehagelærerne ikke har nok kompetanse, forteller tre av dem. Barnehagelærer 2 har

opplevd stor endring hos foreldre etter de har begynt på foreldreveiledningsprogrammet TIBIR (tidlig innsats for barn i risiko). Barnehagelærer 1 har opplevd endring etter foreldre har deltatt på veiledningskurset DUÅ (de utrolige årene). Hun ser at DUÅ prinsippene blir brukt i hente- og bringe situasjonen i barnehagen. Begge barnehagelærerne har gode erfaringer med foreldreveiledningsprogrammene.

4.8 utfordringer i arbeidet

Det er utfordrende å jobbe med barn og familier i risiko, sier to barnehagelærere.

Barnehagelærer 3 har opplevd at verken hun eller barnevernet har kommet noen vei med foreldrene. Begge barnehagelærerne bruker ordet maktesløshet når de skal beskrive saker de har vært involvert i som omhandler barn som er utsatt for omsorgssvikt. De opplever at de får god hjelp fra ulike instanser, men i flere tilfeller har det ikke vært nok. Dette beskriver også barnehagelærer 2.

*«Maktesløsheten kjenner jeg veldig på, og spesielt viss det er en alvorlig sak, eller et barn som sliter veldig, da, som man har på en måte gjort alt man kan for, og man ikke har flere instanser og hevende seg til.
Eller saken blir henlagt».*

Tid og ressurser er noe alle barnehagelærerne nevner som noe av det som er utfordrende, når det gjelder å jobbe med barn i risiko. Vi er et oppbevaringssystem, mener en av dem. «*Det bare trykkes inn unger*». To barnehagelærere forteller at de må velge mellom hvilket barn med utfordringer det skal fokuseres på, ut fra hvor det virker mest alvorlig. De får bare «nappet litt i overflaten» i mange tilfeller, for det er så mange barn med utfordringer og så liten tid. Barnehagelærer 3 noterer seg ofte barn hun «*skal ha på listen*», men har ikke anledning til å fokusere på dem da det er andre barn hun må prioritere.

Bare en barnehagelærer opplever at de har god bemanning i barnehagen. Hun sier likevel at det alltid kan bli bedre. Tre barnehagelærere beskriver sykefravær, tid og ressurser som utfordrende og at det går ut over dem som er mest sårbare.

«Ressurser og tid.

Det er en kjempe utfordring innimellom.

Fordi atvi kan godt lage planer og vi har evnen til det og kunnskapen til det...

Også har du tre sykemeldte, så har du knapt tid til å gi ungene mat.

Altså det er en kjempe utfordring.

Det tror jeg er noe som går igjen i barnehager».

Barnehagelærer 4 mener kvaliteten på relasjonen mellom barn og voksne er gode i hennes barnehage. Utfordringer ligger i sykefravær og vikarer. Hun forteller at innimellom er fire av seks ansatte på avdelingen vikarer, dette går ut over kvaliteten på samspillet. Hun klarer da ikke å leve opp til det hun ønsker, beskriver hun.

Tre barnehagelærere løfter foreldresamarbeid med flerkulturelle foreldre frem som en utfordring. Språkbarrierer og kulturforskjeller blir nevnt som det som er utfordrende i samarbeidet. Det er utfordrende å formidle bekymring for et barn der foreldrene ikke snakker norsk eller engelsk. Bruken av tolk har barnehagelærerne ulik erfaring med. Noen av tolkene er fra samme miljø som foreldrene, som kan være utfordrende. I noen tilfeller har søsken eller barnet selv blitt brukt som tolk, og dette er problematisk.

4.9 Oppsummering kapittel 4

I dette kapittelet har studiens resultater blitt presentert. Observasjon trekkes frem som en viktig metode for å avdekke omsorgssvikt. Det blir rapportert om flere barn med utfordringer nå enn tidligere. Relasjon er noe av det viktigste å jobbe med i barnehagen, spesielt opp mot barn i risiko. Det er den voksne som er ansvarlig for relasjonen til barnet. Veiledning blir blant annet brukt der personalet har en utfordrende relasjon til et barn. I tilfeller der en er bekymret for barnet, er foreldresamarbeidet ekstra viktig. En god relasjon til foreldrene kan gjøre det lettere i de tilfellene der en må ta opp en bekymring. Det tette samarbeidet kan likevel føre til at personalet vegrer seg for å ta tak i en bekymring, da dette kan ødelegge relasjonen til foreldrene. Gjennom foreldresamarbeidet kan en arbeide med å styrke foreldrenes selvfølelse og deres tro på seg selv i oppdragerrollen.

Tid og ressurser oppleves som utfordrende når det gjelder å jobbe med barn i risiko, og da spesielt sykefravær. Det må i enkelte tilfeller vurderes hvilke av de risikoutsatte barna det skal fokuseres på.

5.0 Drøfting

I dette kapittelet blir funnene drøftet opp mot relevant teori og tidligere forskning. Det vil først belyses hvilken erfaring barnehagelærerne har med å avdekke risikofaktorer hos barn. Videre blir det sett på barnehagelæreres kunnskaper om barn i risiko. Det kommer frem hvilke erfaringer barnehagelærere har med tverrfaglig samarbeid med blant annet barnevernet og pedagogisk psykologisk tjeneste. Barn-voksen relasjonen drøftes i lys av tidligere forskning og funn fra studien. Videre kommer det frem hvordan barnehagelærere veileder kolleger og at dette er en viktig del av arbeidet rundt barn med utfordrende atferd. Det kommer frem ulike faktorer som oppleves som utfordrende i arbeidet, som blant annet sykefravær. Det drøftes videre hvordan barnehagelærerne arbeider når det er bekymring for omsorgssvikt. Til slutt diskuteres foreldresamarbeid. Her kommer viktigheten av foreldresamarbeidet frem, utfordringer i foreldresamarbeidet, og at relasjonen til foreldrene kan påvirke barnehagelærerne i en bekymringssak. Avslutningsvis viser studien hvordan barnehagelærere veileder foreldre, og styrker dem i troen på seg selv som forelder.

5.1 Avdekke risikofaktorer hos barn

I Rammeplan for barnehage (2017) står det at gjennom den daglige og nære kontakten med barna, er barnehagen i en sentral posisjon til å kunne observere og motta informasjon om barnas omsorgs- og livssituasjon. Personalet skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan forebygges og oppdages. Alle barnehagelærerne i undersøkelsen viser et engasjement rundt det å jobbe med å avdekke barn i risiko. Dette er noe de er opptatt av og ønsker å prioritere å jobbe med, men det er behov for bedre tid og mer ressurser til dette arbeidet.

De har alle hatt «dårlig magefølelse» for et barn, men det kan være utfordrende å sette ord på følelsen. Bratterud & Emilsen (2013) skriver at det er viktig å diskutere med andre, slik at det kan dannes en «kollektiv magefølelse». Funn viser at dette er praksis i barnehagene. Det løftes frem som positivt å bruke hverandre på tvers av avdelinger til å diskutere enkeltbarn og veilede hverandre. Styrer blir sett på som en viktig fagperson når det gjelder å avdekke risiko hos barn og ett tett samarbeid mellom barnehagelærer og styrer vil være en styrke.

Når et barn er påvirket av flere individuelle og miljøbaserte risikofaktorer, bør man følge barnets utvikling nøye (Drugli, 2015). Barnehagelærerne er bevisst på sin rolle med å avdekke

omsorgssvikt, og de arbeider strukturert med å observere barna de er bekymret for. Det kan virke barnehagelærere som har flest barn fra risikofamilier, er tryggest i arbeidet med å avdekke risiko.

5.2 Kunnskap om barn i risiko

En kan aldri få nok kunnskap om barn i risiko, kommer det frem i denne studien. En bør holde seg oppdatert og følge med i utviklingen. Det kommer nye former for risikofaktorer og nye typer omsorgssvikt som man ikke har hatt tidligere, her blir misbruk av barn på nett brukt som eksempel. Glad, Øverlien & Dyb (2010) skriver at det er et klart behov for mer kompetanse når det gjelder barn i risiko. Lærere og barnehagelærere, som er nøkkelpersonell når det gjelder å fange opp slike belastninger, får ikke tilstrekkelig grunnlag og kompetanse til å involvere seg i denne typen problematikk.

Barnehagepersonell rapporterer om liten kompetanse til å snakke med barn og foreldre i vanskelige situasjoner, og at dette resulterer i vanskeligheter med å beslutte om en bekymring skal meldes (Bullock, 2019). Albæk & Milde (2017) fant at fagpersoner føler seg mangelfullt rustet når det gjelder å avdekke omsorgssvikt og å hjelpe barna. De føler seg utilstrekkelig og usikre på egen kompetanse. Fagpersonene var redde for å gjøre vondt verre for barna, og de var redde for reaksjonene til foreldrene (Albæk & Milde, 2017). Barnehagelærerne i denne studien mener de selv trenger mer kunnskap. I motsetning til funnene til Bullock (2019) og Albæk & Milde (2017), viser flere av barnehagelærerne i denne studien en selvsikkerhet og trygghet i arbeidet, og har tydelig erfaring med å barn i risiko. De har et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for alvorlige risikofaktorer i hjemmet, og arbeider strukturert med å avdekke dette.

5.3 Tverrfaglig samarbeid

Alle barnehagelærerne opplever et godt samarbeid med eksterne instanser som Pedagogisk psykologisk tjeneste, Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk, barnevernet, helsesøster, miljøarbeider og kommunepsykolog. De får god veiledning og støtte fra disse instansene, det hjelper dem i å konkretisere bekymringen de har for et barn og de mottar gode råd for videre arbeid. Haugset (2015) finner at mange styrere erfarer gode samarbeidsrelasjoner mellom barnehage og barnevern. Det oppleves som fruktbart at barnehagen har faste møter med barnevernet (Haugset, 2015). En barnehagelærer i denne studien opplever å ikke få nok hjelp

når det gjelder enkeltbarn på avdelingen. Barnehagelæreren mottar veiledning fra eksterne fagpersoner, men dette oppleves ikke som nok for å håndtere barna. I tillegg til veiledning, er det behov for mer bemanning i barnehagen for å følge opp barna på en god måte, erfarer barnehagelæreren.

5.4 Barn voksen relasjonen i barnehagen

Barnehagelærerne i studien viser god relasjonskompetanse. De ser at det er viktig med god barn-voksen relasjon i barnehagen, og vektlegger spesielt hvordan relasjon bør brukes som forebyggende tiltak. Ved nær relasjon til barna vil en lettere kunne avdekke risikofaktorer. Dette gjennom endring i atferd, ved å plukke opp tegn som barna viser og eller ved å være en trygg voksen som barna kan åpne seg for. Det kommer frem at relasjonskompetanse er noe alle barnehagene arbeider med. Lekhal m.fl (2011) skriver at dersom personalet i barnehagen har høy relasjonskompetanse og gode relasjoner til barna, kan barnehagen virke forebyggende for de sårbare barna. Funnene viser at barnehagelærerne jobber bevisst med å forebygge gjennom relasjon og at de er bevisst på egen relasjonskompetanse. Dette i motsetning til Bakken og Flaten (2018) som fant at barnehagelærere har lite fokus på relasjonskvalitet. Det ble ikke rapportert om systematisk arbeid med relasjoner mellom barn og personale. Dette kan utgjøre en risiko for kvaliteten i barnehagen (Bakken og Flaten, 2018).

Tre barnehagelærere rapporterer om høyt sykefravær, og at dette er en utfordring når det gjelder å kunne arbeide med barn-voksen relasjonen i barnehagen. Sykefravær går ut over kvaliteten i barnehagen og er spesielt uheldig for de risikoutsatte barna. Det fortelles om flere tilfeller der barnehagelærer er på jobb med bare vikarer, og at barnehagelærer da ikke klarer å gi alle barna det de har behov for. Dette igjen påvirker relasjonen til de risikoutsatte barna. Kvello (2008) skriver at for sårbare barn er personalstabilitet spesielt viktig. Høyt sykefravær kan føre til at personalet opplever økt stress, som igjen kan påvirke deres emosjonelle tilgjengelighet ovenfor barna (Clarke-Stewart & Allhusen ,2005).

I denne studien kommer det frem at de fleste har strevd med relasjonen til et barn, og at dette oppleves som utfordrende. I et slikt tilfelle vil en måtte tåle å møte seg selv, egne begrensninger og egne reaksjonsmåter (Drugli, 2008). Som ansatt i barnehagen kan man oppleve det slitsomt og stressende å arbeide med barn som viser utagerende atferd. Mange er dårlig forberedt på å tolke disse barna riktig (Drugli, 2008). En må investere tid og ressurser i barna, og lete etter små fremskritt i den utfordrende relasjonen kommer det frem i denne

studien. Gjennom å fokusere på disse små fremskrittene kan en oppleve mestringsfølelse og få motivasjon til å fortsette å arbeide med den utfordrende relasjonen.

Til tross for at barnehagelærerne mener at det er høy kvalitet på barn-voksen relasjonen i barnehagen deres, forteller flere av dem om ansatte i barnehagen som har et problematisk syn på risikoutsatte barn, med en utfordrende atferd. Gjennom kollegaveiledning har barnehagelærerne klart å endre synet på barna. Dersom ikke veiledningen hadde funnet sted, ville personalets syn på barna vedvart. Dette viser at barn i risiko, kan være enda mer avhengig av kompetente voksne enn andre barn. Det kommer frem i denne studien at alle som jobber i barnehage, spesielt alle barnehagelærerne bør ha kompetanse til å se, forstå og gi alle barna det de har behov for. Dette gjelder spesielt barn i risiko, som mer enn noen andre har behov for å bli sett og forstått. Killèn (2017) skriver at barn i risiko har behov for trygg tilknytning og en god, og nær relasjon til en eller flere voksne i barnehagen. Barnehagelærere må være sin kunnskap bevisst og jobbe kontinuerlig for å videreutvikle og videreføre den. Ved å være tydelige, gode tilknytningspersoner kan de gjøre en forskjell for sårbare og utsatte barn (Killèn, 2017).

5.5 Veiledning av personalet

Funn fra studien viser at der barn har en utagerende atferd, bør fokuset til barnehagepersonalet være å avdekke grunnen til atferden. Det kommer frem at holdningen i barnehagen kan være at utagerende atferd ikke passer inn i barnehagehverdagen og fokuset til personalet er å fjerne atferden, uten å finne årsaksfaktoren. Dette kan vitne om voksne som ikke er sensitive nok og som ikke støtter barna emosjonelt. Drugli & Berg-Nielsen (2019) fant at barna opplever middels god støtte når det gjelder emosjonell og atferdsmessig utvikling i barnehagen. Små barn har behov for gode relasjoner med sensitive voksne. Dette vil være spesielt viktig for sårbare barn, da barnehagen i slike tilfeller kan ha en kompenserende funksjon, dersom kvaliteten er god nok. Drugli & Berg-Nielsen (2019) fant at samspillet mellom voksne og barn i barnehagen ikke er godt nok slik det er i dag.

Funn viser at barnehagepersonell kan ha et negativt syn på risikoutsatte barn, som reagerer med en utagerende atferd. Det rapporteres om ansatte som har gitt opp å få til en god relasjon med et barn, og det begrunnes blant annet med at «han er helt umulig». Det kommer frem at voksne kan snakke negativt om et barn og dets atferd. Dette støttes av Lund (2015) som fant at voksne snakker negativt om barn som strever sosialt i barnehagen. Barn som blir møtt med

negative holdninger slik som barnehagelærerne beskriver, kan bli utsatt for en ekstra risikofaktor og kan bidra til at deres utfordringer øker. Gode relasjoner mellom voksne og barn i barnehagen kan gi mindre atferdsvansker hos barn (Brandlistuen, 2015). I studien kommer det frem at holdninger som «han er helt umulig» blir tatt tak i, blant annet gjennom veiledning. Den voksne er ansvarlig for relasjonen til barna, og dette formidles gjennom kollegaveiledning. Det trekkes frem at personalet skal støttes på at relasjonen til barnet oppleves som vanskelig, men videre utfordre han/henne på hvordan han/hun kan endre seg i møte med barnet. Veiledning kan dreie seg om å få veisøker til å reflektere over egen atferd og holdninger. Arbeid med barn som vekker bekymring vil utfordre mer personlige forhold, som følelser og holdninger hos hver enkelt fagperson, skriver Drugli (2008). Personalets følelser vil være med på å sette sitt preg på arbeidet som utføres, og bør derfor bevisstgjøres, reflekteres over, og også endres når det er nødvendig (Drugli, 2008). Funnene i denne studien viser at det er voksne i barnehagen som ikke er sensitive nok og ikke støtter barna emosjonelt. Det jobbes aktivt med å bevisstgjøre personalet på deres holdninger og syn på enkelt barn, å få personalet til å reflektere over egen praksis og slik endre atferd. Veiledning av personalet vil være en del av arbeidet rundt et risikoutsatt barn med utfordrende atferd. Barnehagepersonalet kan ved å legge opp til et positivt samspill med alle barna bidra til å at alle blir inkludert i et fellesskap med både barn og voksne. Dette kan hindre mobbeatferd i barnegruppen (Vlachou mfl. 2011). Barn foretrekker de barna som blir likt av de voksne i barnehagen, og barna bruker de voksne som referanser for å finne ut hvem det er fint å leke med (Hughes mfl. 2001). Uten kollegaveiledningen som beskrives i studien, kan et vedvarende problematisk syn på enkeltbarn, bli en ekstra belastning for de risikoutsatte barna.

5.6 Får ikke fulgt opp alle barna godt nok

Barnehager som ligger i mer utsatte områder, kan få et større antall risikoutsatte barn enn andre barnehager. Grunnbemanningen oppleves ikke som tilstrekkelig for disse barnehagene. Det kommer frem at barnehagelærer ikke har mulighet til å gi alle barna det de har behov for. Det beskrives et behov for at barnehager som ligger i utsatt område får økte midler, slik at bemanningen kan økes. Utfordring med å følge opp risikoutsatte barn beskrives også i barnehager som ikke ligger i slike utsatte områder. Studien finner at det er vanlig at enkeltbarn må prioriteres fremfor andre. For individuelt sårbare barn som utsettes for høy grad av familierisiko, kan skolens positive eller negative bidrag være utslagsgivende for hvordan de klarer seg videre i livet, skriver Ogden (2015). Barnehager med et utfordrende

miljø kan bli en tilleggsbelastning for barnet (Ogden, 2015). Denne studien finner at tid, ressurser og sykefravær er utfordringer som påvirker arbeidet med barn i risiko negativt. Drugli (2015) skriver at man i mange tilfeller kan forebygge skjevutvikling hos risikoutsatte barn. Når barnehagelærerne ikke har kapasitet til å møte alle barnas behov slik det kommer frem i denne studien, kan konsekvensene bli langvarige og alvorlige (Skogen. mfl. 2018).

5.7 Konkrete tegn på omsorgssvikt

Dybsland (2007) fant at lærere ofte venter til barnet forteller helt konkret om overgrepserfaringer før de sender melding til barnevernet. Derfor kan det i noen tilfeller gå flere år før det skjer (Dybsland, 2007). Dette stemmer overens med funn fra denne studien, der barnehagelærerne er ute etter at barna skal fortelle noe konkret, før de sender en bekymringsmelding til barnevernet. Spesielt barnesamtaler blir trukket frem som eksempler på hvordan en kan få barnet til å fortelle om konkrete episoder som kan avdekke omsorgssvikt. Det kommer frem at en bør være kurset til å holde en barnesamtale, det kan være lett å stille ledende spørsmål da en ønsker å få barnet til å fortelle.

Det er også andre funn i studien som viser at barnehagelærerne er avventende til å sende en bekymringsmelding. Det beskrives en situasjon der en barnehagelærer er bekymret for et barns hjemmesituasjon. Det er ikke sendt bekymringsmelding til barnevernet, noe som begrunnes med at «det ikke er noe barnehagen kan ta foreldrene på». Dette viser at barnehagelærer ønsker konkrete tegn på omsorgssvikt før de sender bekymringsmelding, noe som samsvarer med annen forskning. Bullock (2019) skriver at til tross for at pedagoger ønsker å handle når det er mistanke om omsorgssvikt, er det ofte dette ikke skjer. Psykisk mishandling blir ofte ikke sett på som alvorlig nok til å sende en bekymringsmelding. Fagpersonene ønsker å vente med å melde til de har mer beviser. Dette skjer også i flere tilfeller der pedagogene ser tegn på omsorgssvikt (Bullock, 2019).

5.8 Gråsonebekymring eller åpenbar bekymring

I Rammeplan for barnehage (2017) står det at gjennom den daglige og nære kontakten med barna, er barnehagen i en sentral posisjon til kunne observere og motta informasjon om barnas omsorgs- og livssituasjon. I studien «små barns rett til beskyttelse» hadde 60% av alle barnehagelærere opplevd å være alvorlig bekymret for et barns omsorgssituasjon (Bratterud og Emilsen (2013). Barnehagelærerne i denne studien har opplevd alvorlig bekymring for et

barns omsorgs- og livssituasjon. Det er atferd eller utsagn som barnet har kommet med som har vært utgangspunkt for bekymringen. Det er uenighet blant barnehagelærerne hvorvidt en kan merke det på barna om de har det bra hjemme eller ikke. Noen mener en kan det, mens andre synes det er utfordrende å avdekke risikofaktorer og omsorgssvikt. Ord som «diffust, ullent og gråsome» brukes for å beskrive barn de er bekymret for, noe som tolkes som gråsomebekymring. Ved gråsomebekymring er barnehagelærerne usikre på om bekymringen utløser meldeplikten. Bratterud og Emilsen (2013) skriver at slik type bekymring gjør pedagogene usikre på hva og hvordan de skal handle. Gråsomebekymring er spesielt alvorlig fordi de er tilbakevendende og vanskeligere å konkretisere (Bratterud og Emilsen, 2013).

Det kan oppstå tvil hos barnehagepersonalet om det er det beste for barnet å sende inn en bekymringsmelding eller ikke (Bratterud og Emilsen, 2013). Haugset (2015) fant at frykt for konsekvenser som meldingen kan få, har betydning for om barnehagen melder eller ikke. Barnehagen har opplysningsplikt dersom det mistenkes at et barn er utsatt for omsorgssvikt, jf. barnehageloven § 22 (barnehageloven, 2005). Ved en åpenbar bekymring skal det sendes en bekymringsmelding.

Studien finner at barnehager i enkelte tilfeller velger å selv arbeide med et barn en er bekymret for, istedenfor å sende en bekymringsmelding. Det blir da vurdert som mer sannsynlig at barnet forteller om hjemmesituasjonen til en trygg voksen i barnehagen, fremfor en fremmed i barnevernet. Det tolkes som at dette skjer ved en gråsomebekymring, der barnehagelærer er i tvil om bekymringen utløser meldeplikten. Gjennom en tett relasjon med barnet, kan utsagn føre til en åpenbar bekymring, som utløser meldeplikt. Dette kan igjen vise at barnehagelærere ønsker konkrete bevis før de melder en bekymring til barnevernet, noe som stemmer overens med funnene til Bullock (2019).

5.9 Foreldresamarbeid

Foreldresamarbeidet er svært viktig for alle barnehagelærerne i undersøkelsen. Det ordinære foreldresamarbeidet i barnehagen innbefatter foreldremøter, foreldresamtaler, og oppfølging i hente-bringe situasjonen (Drugli, 2008). Barnehagelærerne bruker tid på å bli kjent med og danne gode relasjoner med foreldrene. Startsamtalet er en del av bli-kjent fasen med foreldrene, men brukes også for å avdekke risiko hos familiene.

Det rapporteres om at når en har dårlig magefølelse for et barn, er foreldresamarbeidet ekstra viktig. Ved mistanke om en utfordrende hjemmesituasjon arbeides det mer strukturert og med hyppigere foreldrekontakt. Killèn (2019) skriver at barnehagene må bygge en bro mellom hjemmet og barnehagen. Dersom et barn har hatt en utfordrende morgen i hjemmet, bør barnehagepersonalet få vite om dette for å kunne møte barnet best mulig. I tilfeller der en er bekymret for barnet, vil foreldresamarbeidet være ekstra viktig (Drugli, 2008). Det strukturerte og hyppige foreldresamarbeidet som denne studien viser, må arbeides bevisst med.

Studien finner at barnehagelærerne bruker seg selv i foreldresamarbeidet for å skape god relasjon til foreldrene. De byr bevisst på seg selv og forteller fra eget liv og egne utfordringer. Dette bidrar til en god relasjon med foreldrene, som gjør det lettere dersom de senere må ta opp mer alvorlige ting, som mistanke om at barnet har et utfordrende hjemmemiljø. Dette støttes av Drugli (2008), som skriver at ved en godt etablert foreldrekontakt fra begynnelsen, vil det være lettere å kontakte foreldrene ved en bekymring for barnet.

Foreldresamarbeidet kan være en beskyttelsesfaktor for barnet. Dette er dersom foreldrene og barnehagen har en god dialog og et godt samarbeid. Når barna opplever at foreldrene har et godt forhold til barnehagepersonalet kan det gi dem en økt trygghet. Denne studien viser at gjennom foreldresamarbeidet kan barnehagelærerne gi foreldrene bedre tro på seg selv som foreldre, som igjen vil være positivt for barna. Foreldrene bør sees på som en viktig samarbeidspartner som kan kaste lys over bekymringen de profesjonelle har for barna (Drugli, 2008). Alle barnehagelærerne viser god forståelse og er opptatt av å få til et best mulig foreldresamarbeid med risikofamilier. Gjennom samarbeidet kan en få kunnskap om barnets og familiens hjemmesituasjon, som er avgjørende for at barnehagen kan gjøre en best mulig jobb for barnet (Drugli, 2008).

5.9.1 Foreldresamarbeid som hinder for å se og melde bekymring

Bullock (2019) skriver at der en er bekymret for barnets hjemmesituasjon, bør en være tett på foreldrene. Ved tett oppfølging kan en observere å få med seg endring i atferd, og vurdere om det er en positiv eller negativ utvikling i samspillet rundt barnet (Bullock, 2019). Denne studien forteller om et tettere foreldresamarbeid ved mistanke om risikofaktorer i barnets liv. Tett foreldresamarbeid er viktig i arbeidet med barn som vekker bekymring i barnehagen. I noen tilfeller kan det tette foreldresamarbeidet skape utfordringer. Barnehagelærere kan vegre seg for å gripe inn i frykt for å skade en god relasjon til foreldre (Eriksen & Germeten, 2014).

Dette stemmer med funn fra denne studien, hvor det rapporteres om at det tette samarbeidet med foreldrene kan føre til at barnehagepersonalet kvir seg for å ta tak i en bekymring. Det rapporteres om at en bekymringsmelding er ødeleggende for relasjonen til foreldrene. Barnehagepersonalet kan frykte reaksjonene fra foreldrene, og er redde for å ødelegge relasjonen. Det kommer frem at denne bekymringen i enkelte tilfeller kan føre til at en ikke handler. Bullock (2019) finner også at barnehagepersonalets relasjon til foreldre, kan være til hinder for å sende bekymringsmelding.

Haugset (2015) fant at gjennom samarbeidet med foreldrene kan barnehagen bidra til at problemer kan løses uten barnevernet. Dette igjen kan resultere i at barnehagen ikke trenger å sende inn bekymringsmelding. Foreldrene mottar veiledning fra barnehagelærere eller veiledes til å søke hjelp fra barnevernet. Haugset (2015) fant også at samarbeidet og relasjonen med foreldrene kan gjøre at man ikke så lett ser behovet for at foreldrene trenger hjelp fra barnevernet. Nærheten til foreldrene kan gjøre personalet «blind» eller at foreldrene kan snakke dem «rundt» (Haugset, 2015). Funn fra denne studien, sett i forhold til funnene til Eriksen & Germeten (2014), Haugset (2015) og Eriksen & Germeten (2014), viser at man bør være bevisst på hvordan foreldresamarbeidet og relasjonen til foreldrene kan påvirke barnehagepersonalet. Dette både når det gjelder å se risikofaktorer og ved vurdering om man skal sende en bekymringsmelding.

5.9.2 Utfordrende foreldresamarbeid

Det kommer frem at det er store forskjeller i hvordan foreldre håndterer beskjednen om at barnehagen er bekymret for barnets hjemmesituasjon. Noen foreldre blir sinte, aggressive, truer og skriker, mens andre tar det bra. Det oppleves som utfordrende å stå i foreldresamarbeidet med foreldre som er sinte og uttrykker dette med aggressiv oppførsel. Det er da viktig å legge følelsene til side og tenke på barnets beste.

Drugli & Onsøyen, (2010) skriver at et godt foreldresamarbeid er avhengig av gjensidig tillit og felles ansvarsfølelse. Når barnehagen sender en bekymringsmelding til barnevernet vil dette føles som et tillitsbrudd for foreldrene. Ved å ha fokus på hvordan tillitsbruddet kan føles, kan man klare å møte dem på en bedre måte.

Det er mulig å bedre et utfordrende foreldresamarbeid, men det vil kreve en del og det kan prege resten av samarbeidet.

5.9.3 Gode nok foreldre

Studien finner at alle foreldre ønsker det beste for barna sine, dette gjelder også foreldre som misbruker rus eller sliter med alvorlig psykisk sykdom. Foreldresamtaler blir brukt bevisst til å veilede, støtte og reflektere sammen med foreldrene over hjemmesituasjonen. Erfaringen er at foreldrene ofte ikke er bevisst på hvordan de håndterer ulike situasjoner og hvordan de påvirker barna sine. Dersom foreldrene opplever støtte og avlastning i et positivt nettverk kan det påvirke foreldrenes sensitivitet i samspill med barna (Killên, Arnevik & Klette, 2012). Barnehagen kan være et slikt positivt nettverk viser denne studien. Gjennom veiledning og foreldresamtaler bygges foreldrene opp og får tro på seg selv i oppdragerrollen. Å jobbe på en slik måte stemmer overens med funnene til Haugset (2015). Killên (2019) skriver at det er stor sammenheng mellom foreldrenes selvfølelse og deres foreldrefunksjon. Det å styrke foreldrenes selvfølelse slik barnehagelæreren i denne studien gjør, er noe av det viktigste å fokusere på innenfor forebyggende arbeid (Killên, 2019).

5.10 Oppsummering kapittel 5

I dette kapittelet har studiens funn blitt drøftet opp mot relevant teori og tidligere forskning. Alle barnehagelærerne i undersøkelsen viser et engasjement rundt det å jobbe med å avdekke barn i risiko. De er bevisste på sin rolle med å avdekke omsorgssvikt, og arbeider strukturert med å observere barna de er bekymret for. De bruker hverandre innad i barnehagen til å diskutere enkeltbarn, og styrer blir spesielt trukket frem som en viktig fagperson som blir brukt i denne sammenheng. I motsetning til flere forskningsrapporter viser flere av barnehagelærerne i studien en selvsikkerhet og trygghet i arbeidet. Det jobbes bevisst med å forebygge gjennom relasjon, og barnehagelærerne er bevisst på egen relasjonskompetanse. Nær barn-voksen relasjon, vil være avgjørende for å kunne avdekke risikofaktorer viser studien. Høyt sykefravær blir løftet frem som en utfordring som går ut over kvaliteten i barnehagen, og er spesielt uheldig for de risikoutsatte barna. Det må i mange tilfeller prioriteres hvilke barn det skal fokusere på ut fra hvor det virker mest alvorlig. I tilfeller der risikoutsatte barn ikke får det de har behov for, kan konsekvensene bli langvarige og alvorlige.

Det jobbes aktivt med å endre holdninger i personalgruppen gjennom veiledning. Veiledning av personalet er en del av det forebyggende arbeidet rundt barn i risiko, og uten denne kan barna bli utsatt for en ekstra belastning i barnehagen.

Gråsonerbekymringer kan føre til usikkerhet om bekymringen utløser meldeplikten, og ved slike bekymringer ønsker barnehagelærer flere konkrete fortellinger fra barna før de sender bekymringsmelding. Foreldresamarbeidet blir ekstra viktig der barnehagepersonalet er bekymret for hjemmesituasjonen til et barn. Foreldresamarbeidet kan påvirke barnehagepersonalet både når det gjelder å se risikofaktorer og når det gjelder å sende en bekymringsmelding. Å sende en bekymringsmelding påvirker personalets relasjon til foreldrene. Frykten for konsekvensene av å sende en bekymringsmelding kan føre til at barnehagepersonalet ikke handler.

6.0 Avslutning

I dette kapittelet vil studiens funn oppsummeres. Det vil reflekteres rundt svakheter ved studien og til slutt settes søkelys på behov for fremtidig forskning.

Hensikten med studien er å få innsikt i, samt å utvikle kunnskap om hvordan barnehagelærere arbeider med barn i risiko. Problemstillingen for studien er «*hvilke erfaringer har barnehagelærere med å jobbe med barn i risiko?*» Det var ønskelig å se på hvordan barnehagen arbeider med å avdekke risiko hos barn. Hvordan relasjon blir brukt som forebyggende tiltak, og hvordan foreldresamarbeidet ble opplevd, der barnehagelærere var bekymret for barnas hjemmesituasjon. Til slutt var det ønskelig å se på hvilke utfordringer barnehagelærerne erfarte i arbeidet med barn i risiko.

6.1 Oppsummering av studien

I Rammeplan for barnehage (2017) står det at gjennom den daglige og nære kontakten med barna, er barnehagen i en sentral posisjon til å kunne observere og motta informasjon om barnas omsorgs- og livssituasjon. Personalet skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan forebygges og oppdages. Alle barnehagelærerne i undersøkelsen viser et engasjement rundt det å jobbe med å avdekke barn i risiko. Dette er noe de er opptatt av og ønsker å prioritere å jobbe med. Barnehagelærerne er bevisst på sin rolle med å avdekke omsorgssvikt, og de arbeider strukturert med å observere barna de er bekymret for. Det kan tolkes som at barnehagelærerne som har flest barn fra risikofamilier, er tryggest på arbeidet med å avdekke risiko. Det beskrives likevel et behov for bedre tid og mer ressurser til å jobbe med å avdekke barn i risiko og til å forebygge vansker.

Ved bekymring for et barn blir observasjon brukt for å avdekke risikofaktorer. Bratterud & Emilsen (2013) skriver at det er viktig å diskutere en bekymring med andre, slik at det kan dannes en «kollektiv magesfølelse». Dette er noe det de fleste av dem begynner med, dersom de er bekymret for et barn. Styrer blir trukket frem som en viktig fagperson som blir brukt i denne sammenheng.

Barnehagelærerne i denne studien mener en aldri kan få nok kunnskap om barn i risiko. I motsetning til funnene til Bullock (2019) og Albæk & Milde (2017) viser flere av barnehagelærerne i studien en selvsikkerhet og trygghet i arbeidet, og har tydelig erfaring med

i arbeide med barn i risiko. De har et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for alvorlige risikofaktorer i hjemmet, og arbeider strukturert med å avdekke dette.

Samarbeid med eksterne instanser som PPT, BUP og barnevernet oppleves som godt, her får barnehagen veiledning og støtte i enkeltsaker. En barnehagelærer opplever likevel ikke at denne veiledningen er nok for å håndtere de risikoutsatte barna på avdelingen. Det beskrives et behov for mer bemanning for å følge opp barna på en god måte.

Lekhal m.fl (2011) skriver at dersom personalet i barnehagen har høy relasjonskompetanse og gode relasjoner til barna, kan barnehagen virke forebyggende for de sårbare barna. Funnene viser at barnehagelærerne jobber bevisst med å forebygge gjennom relasjon og at de er bevisst på egen relasjonskompetanse. Det kommer frem at dersom barna ikke har en nær relasjon til en voksen i barnehagen, vil det være mer utfordrende å avdekke risikofaktorer.

Tre barnehagelærere rapporterer om høyt sykefravær, og at dette er en utfordring når det gjelder å kunne arbeide med barn-voksen relasjonen i barnehagen. Sykefravær går ut over kvaliteten i barnehagen og er spesielt uheldig for de risikoutsatte barna. Kvello (2008) skriver at for sårbare barn er personalstabilitet spesielt viktig. Høyt sykefravær kan føre til at personalet opplever økt stress, som igjen kan påvirke deres emosjonelle tilgjengelighet for barna (Clarke-Stewart & Allhusen ,2005).

Funn viser at det er voksne i barnehagen som ikke er sensitive nok og ikke støtter barna emosjonelt. Det jobbes aktivt med å bevisstgjøre personalet på deres holdninger og syn på enkeltbarn, å få personalet til å reflektere over egen praksis og slik kunne klare å endre atferd. Veiledning av personalet vil være en del av arbeidet rundt et risikoutsatt barn med utfordrende atferd. Uten veiledning hadde enkelte i personalet hatt et vedvarende, problematisk syn på enkeltbarn og dette vil være en ekstra belastning for de risikoutsatte barna.

Enkelte barnehager ligger i mer utsatte områder. Dette kan resultere i at barnehagen får større antall barn i risiko enn andre barnehager. Dette oppleves som utfordrende, og det kommer frem at barnehagelærer ikke har mulighet til å prioritere alle barna som har behov for det. For individuelt sårbare barn som utsettes for høy grad av familierisiko, kan skolens positive eller negative bidrag være utslagsgivende for hvordan de klarer seg videre i livet, skriver Ogden (2015). Barnehager med et utfordrende miljø kan bli en tilleggsbelastning for barnet (Ogden, 2015). Drugli (2015) skriver at man i mange tilfeller kan forebygge skjevutvikling hos risikoutsatte barn. Studien viser at barnehagelærerne ikke alltid har kapasitet til å møte alle

barnas behov. I slike tilfeller, der barna er utsatt for alvorlige risikofaktorer, kan konsekvensene bli langvarige og alvorlige (Skogen. mfl. 2018).

Dybsland (2007) fant at lærere ofte venter til barnet forteller helt konkret om overgrepserfaringer før de sender melding til barnevernet. Derfor kan det i noen tilfeller gå flere år før det skjer (Dybsland, 2007). Dette stemmer overens med funn fra denne studien, hvor en kan forstå det slik at barnehagelærerne er ute etter at barna skal fortelle noe konkret, før de sender bekymringsmelding til barnevernet.

Det er uenighet blant barnehagelærerne hvorvidt en kan merke det på barna om de har det bra hjemme eller ikke. Noen mener en kan det, mens andre synes det er utfordrende å avdekke omsorgssvikt. De bruker ord som «diffust, ullent og gråsome» når de skal beskrive barn de er bekymret for. Bratterud og Emilsen (2013) skriver om gråsomebekymring eller åpenbar bekymring. Barnehagelærerne som snakker om «diffust, ullent og gråsome» refererer mest sannsynlig til gråsome bekymring. Ved gråsomebekymring er barnehagelærer usikker på om bekymringen utløser meldeplikten. Bratterud og Emilsen (2013) skriver at denne type bekymring gjør barnehagelærerne usikre på hva og hvordan de skal handle.

Foreldresamarbeidet kan være en beskyttelsesfaktor for barnet. Dette er dersom foreldrene og barnehagen har en god dialog og et godt samarbeid. Tett foreldresamarbeid er viktig i arbeidet med barn som vekker bekymring i barnehagen. I noen tilfeller kan dette foreldresamarbeidet skape utfordringer. Barnehagelærere kan vegre seg for å gripe inn i frykt for å skade en god relasjon til foreldre (Eriksen & Germeten, 2014). Man bør være bevisst på hvordan foreldresamarbeidet og relasjonen til foreldrene kan påvirke barnehagepersonalet. Dette både når det gjelder å se risikofaktorer og når det gjelder å vurdere om en skal sende en bekymringsmelding.

Når barnehagen sender en bekymringsmelding til barnevernet kan dette føles som et tillitsbrudd for foreldrene. Ved å ha fokus på hvordan tillitsbruddet kan føles, vil man klare å møte foreldrene på en bedre måte.

Foreldresamtaler blir brukt bevisst til å veilede, støtte og reflektere sammen med foreldrene over hjemmesituasjonen. Erfaringen er at foreldrene ofte ikke er bevisst på hvordan de håndterer ulike situasjoner og hvordan de påvirker barna sine. Dersom foreldrene opplever støtte og avlastning i et positivt nettverk kan det påvirke foreldrenes sensitivitet i samspill med barna (Killên, Arnevik & Klette, 2012). Barnehagen kan være et slikt positivt nettverk.

Killên (2019) skriver at det er stor sammenheng mellom foreldrenes selvfølelse og deres foreldrefunksjon. Det å styrke foreldrenes selvfølelse slik barnehagelæreren i denne studien gjør, er noe av det viktigste å fokusere på innenfor forebyggende arbeid (Killên, 2019).

Gjennom studiens funn kommer det frem hvordan barnehagelærerne arbeider med barn i risiko.

6.2 Konklusjon

Denne studien har gitt oss kunnskap om hvordan barnehagelærere jobber med barn i risiko, og hvilke utfordringer de opplever som de største i dette arbeidet. Den har gitt oss innblikk i hvordan relasjon blir brukt som forebyggende tiltak, og hvordan barnehagelærerne arbeider med å heve relasjonskompetansen til det øvrige personalet i barnehagen. Studien har vist hvordan foreldresamarbeidet oppleves, og hvilke utfordringer dette samarbeidet kan føre til.

6.3 Studiens svakheter

Ved rekruttering av informanter fikk ulike barnehager informasjon om studien. Aktuelle kandidater som var interessert i å delta tok kontakt, eller interesse ble videreformidlet. Dette kan ha resultert i at deltakerne som ble rekruttert, har en spesiell interesse og engasjement rundt tematikken «barn i risiko», noe som vil påvirke resultatene til studien.

Når det gjelder metodiske svakheter, var det en utfordring å få tak i informanter. Tidspunktet for rekrutteringen kan ha vært uheldig, da det var ferieavvikling og tilvenning i barnehagene. Det ble rekruttert 5 deltakere til studien. Antallet deltakere kan påvirke studiens kvalitet. Data fra de 5 intervjuene ble likevel vurdert som tilstrekkelig for å få svar på problemstilling.

6.4 Videre forskning

Barn i risiko som ikke blir møtt med sine behov er alvorlig. Tid, ressurser og sykefravær nevnes som faktorer som går ut over kvaliteten i barnehagen og spesielt alvorlig for de sårbare barna. En studie med langt flere informanter vil kunne gi et større bilde av denne problematikken. Hvilke konsekvenser det er for barn i risiko som ikke blir sett og forstått i barnehagen, er også noe som det bør settes søkelys på i videre forskning. Det kommer frem at barnehager som ligger i utsatte områder, erfarer at de ikke har mulighet til å følge oppe alle

barna med utfordringer godt nok. Dette gjelder også barn som er utsatt for risikofaktorer. Problematikken som det fortelles om her, er også et forslag til fremtidig forskning.

Referanser

- Albæk, A. U, Kinn, L. G., & Milde, A. M., (2017). *Walking children through a minefield: How professionals experience exploring adverse childhood experiences*.
<https://doi.org/10.1177/1049732317734828>
- Bakken, A. og Flaten, K. (2018) *Korleis kan barnehagelærarar fremme god psykisk helse?* Psykologi i kommunen nr. 5, s. 39-45.
- Barnehageloven (2005). *Lov om barnehager*. (LOV-2005-06-17-64). Hentet fra
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet (2015). *Rapport: Hvordan bør faglige anbefalinger om et samlet tilbud til utsatte sped- og småbarn og deres foreldre følges opp*. Hentet fra:
https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Hvordan_bor_faglige_anbefalinger_samlet_tilbud_utsatte_sped_smabarn.pdf
- Befring, E. (2012). *Forebygging – tidlig innsats til barns beste*. I Bjørnsrud, H. & Nilsen, S. (2012). *Tidlig innsats. Bedre læring for alle?* Oslo: Cappelen Damm AS
- Bradley, R. H. & Vandell, D. L. (2007). *Childcare and the well-being of children*. Archives of pediatrics & adolescent medicine, 161(7), 669-676.
- Brandlistuen, R. E., Helland, S. S., Evensen, L. A., schjolberg, S., Tambs, K., Aase, H. & Wang, M. V. (2015). *Sårbare barn i barnehagen - betydningen av kvalitet*. (2015:2). Hentet fra <https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2015/sarbare-barni-barnehagen---betydningen-av-kvalitet-pdf.pdf>.
- Bratterud, Å. og Emilsen, A. (2013). *Dørstokkmila*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bratterud, Å., Sandseter, E..B.H & Seland, M.(2012). *Barn trivsel og medvirkning i barnehagen: Barn, foreldre og ansattes perspektiver*. Trondheim: NTNU samfunnsforskning. Barnevernets utviklingscenter.

Bullock, L., Stanyon, M., Glaser, D., Chou, S. (2019) *Identifying and Responding to Child Neglect: Exploring the Professional Experiences of Primary School Teachers and Family Support Workers*. Child Abuse Review Vol. 28: 209–224 (2019) Published online 23 April 2019 in Wiley Online Library (wileyonlinelibrary.com) DOI: 10.1002/car.2558

Burchinal, M., Vernon-Feagans, L., Vitiello, V., Greenberg, M., & Family Life Project Key Investigators. (2014). *Thresholds in the association between child care quality and child outcomes in rural preschool children*. Early Childhood Research Quarterly, 29(1), 41-51. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ecresq.2013.09.004>

Camodeca, M. & Coppola, G. (2018) *Participant roles in preschool bullying: The impact of emotion regulation, social preference, and quality of the teacher–child relationship*. <https://doi-org.galanga.hvl.no/10.1111/sode.12320>

Clarke-Stewart, A., & Allhusen, V. D. (2005). *What we know about childcare*. Cambridge: Harvard University Press.

Den nasjonale forskningsetiske komite for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) (2006): *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*.

Drugli, M. B. (2008). *Barn som vekker bekymring*. Trondheim: Cappelen Akademiske forlag

Drugli, M. B. (2012). *Relasjonen lærer og elev: Avgjørende for elevenes læring og trivsel*. Oslo: Cappelen Damm AS

Drugli, M., B. (2015) «*Atferdsvansker hos barn Evidensbasert kunnskap og praksis*». Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Drugli, M. B. (2017). *Liten i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm Akademiske AS.

Drugli, M. B., Berg-Nielsen, T. S. (2019) *Samspillskvalitet mellom ansatte og små barn (1-3 år)* Paideia, vol. 17.

- Drugli, M. B., Onsøyen, R. (2010). *Vanskelige foreldresamtaler: Gode dialoger*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Dybsland, R. (2007). *Fra bekymring til handling. Hvilke vurderinger ligger til grunn for at fagfolk i skolen melder bekymring om seksuelle overgrep og vold mot barn til konsultasjonsteamene*. Masteroppgave, Senter for barnevernstudier Universitetet i Bergen. Hentet fra http://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/3403/Masterthesis_Dybsland.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Folkehelseinstituttet (2014) *Sammenhenger mellom barnehagekvalitet og barns fungering ved 5 år*. Resultater fra Den norske mor og barn undersøkelsen. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Early, D. M., Maxwell, K. L., Burchinal, M., Alva, S., Bender, R. H., Bryant, D., Cai, K., Clifford, R. M., Ebanks, C. & Griffin, J. A. (2007). *Teachers' education, classroom quality, and young children's academic skills: Results from seven studies of preschool programs*. Child development, 78(2), 558-580.
- Eriksen, E., Germeten, S. (2014). *Barnevern i barnehage og skole. Møte mellom barn, foreldre og profesjoner*. Oslo: Cappelen Damm.
- Gilje, N. & Grimen, H. (2007) *Samfunnsvitenskapens forutsetninger. Innføring i samfunnsvitenskapens vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget
- Glad, K. A., Øverlien, C., & Dyb, G. (2010). *Forebygging av fysiske og seksuelle overgrep mot barn. En kunnskapsoversikt*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Oslo: Fagbokforlaget.

- Haugset, A. H., Nilsen, R. D., Haugum, M. (2015) *Spørsmål til barnehage-Norge. TFOU-rapport 2015:19* <https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/sporsmal-til-barnehage-norge-2015.pdf>
- Heiervang, E., Stormark, K. M., Lundervold, A. J., Heiman, M., Goodman, R., Posserud, M. B., Ullebo, A. K., Plessen, K.J., Bjelland, I., Lie, S. A., & Gilleberg, C. (2007). *Psychiatric disorders in Norwegian 8-to-10-year-olds: An epidemiological survey of prevalence, risk factors, and service use*. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 46, 438-447.
- Hughes, J.N., Cavell, T.A. & Wilson V. (2001). *Further support for the developmental significance of quality of the student-teacher relationship*. *Journal of school Psychology*, 39, 289-301
- Jakobsen, S. E. (2015). *Selvregulering er grunnmuren for læring*. Hentet fra: forskning.no/barn-og-ungdom-psykologi/2015/01/selvregulering-ergrunnmuren-laering.
- Jørgensen, P. S. (2017). *Robuste barn*. Oslo: Cappelen Damm AS
- Killén, K., Klette, T. & Arnevik, E. (2012). *Early mother-child interactions and children's attachment at 1-year in Norway*. *Today's Children are Tomorrow's Parents*, 32, 5-20.
- Killén, K. (2017) *Forebyggende arbeid i barnehagen: samspill og tilknytning*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Killén, K. (2019) *Barndommen varer i generasjoner. Forebygging er alles ansvar*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen*. Oslo: Utdanningsdirektoratet.
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M., & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3 utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

- Kvello, Ø. (2008). *Oppvekst. Om barn og unges utvikling og oppvekstmiljø*. (s. 155-190)
Oslo: Gyldendal akademiske.
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko – Skadelige omsorgssituasjoner* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Lekhal, R., Zachrisson, H. D., Wang, M. V., Schjolberg, S. & von Soest, T. (2011). *Does Universally Accessible Child Care Protect Children from Late Talking? Results from a Norwegian Population-Based Prospective Study*. *Early Child Development and Care*, 181(8), 1007-1019. 10.1080/03004430.2010.508558
- Lund I., Godtfredsen M., Helgeland A., Nome Ø. D, Kovac B. V. & Cameron D. L. (2015). *Hele barnet hele løpet; Mobbing i barnehagen*.
<http://www.forebygging.no/Global/mobbing%20i%20barnehagen%20rapport.pdf>
- Meld. St. 24 (2012-2013) *Framtidens barnehage*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Melvold, L. (2015). *Bli opprørt. En bok om kvalitet i barnehagen*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Oates, R. K. & Forest, D. (1985). *Selvfesteem and early background of abusive mothers*. *Child Abuse and Neglect*, 9, 89-95.
- Ogden, C.L., Moffitt, T.E., Broadbent, J.M., Dickson, N., Hancox, R.J.
Harrington, H., Poulton, R., Sears, M.R., Thomson, M. og Caspi, A. (2008). *Female and male antisocial trajectories. From childhood origins to adult outcome*. *Development and Psychology* 20: 673-716.
- Ogden, T. (2015). *Sosial kompetanse og problematferd blant barn og unge*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Pianta, R.C., Hamre, B.K. & Allen, J.P. (2012). *Teacher-Student Relationships and Engagement: Conceptualizing, Measuring and Improving the Capacity of Classroom*

- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode: en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget. *Interactions. I: S.L. Christenson, A.L. Reschly & C. Wylie (Red.), Handbook on Research: Springer Science + Business Media*
- Rundskriv Q-16 (2013). *Forebyggende innsats for barn og unge*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet, Kommunal og regionaldepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis og beredskapsdepartementet, Kunnskapsdepartementet.
- Rutter, M. (2012). *Resilience as a dynamic concept*. *Development and psychology* 24: 335-344.
- Salisbury, S. (2018). *Using attachment enhancing activities based on the principles of Theraplay to improve adult-child relationships and reduce a child's 'overall stress' as measured by the Strength and Difficulties Questionnaire (SDQ)*.
<https://doi.org/10.1080/13632752.2018.1497000>
- Shonkoff, J. P. (2016). *Capitalizing on advances in science to reduce the health consequences of early childhood adversity*. *JAMA Pediatrics*, 170, 1003–1007.
doi:10.1001/jamapediatrics.2016.1559
- Skogen, J. C., Smith, R. F. O., Aarø, L. E, Sigveland, J., & Øverland, S. 2018. «Barn og unges psykiske helse: Forebyggende og helsefremmende folkehelseiltak – En kunnskapsoversikt. Rapport 2018». Oslo: Folkehelseinstituttet
http://www.forebygging.no/Global/barn_og_unges_psykiske_helse_forebyggende%202018.pdf Lest 05.05.2019
- Sroufe, L. A. (1983). *Infant- caregiver attachment and patterns of adaptation in preschool: The roots of maladaptation and competence*. I M. Perlmutter (red.), *Minnesota symposium on child psychology: Development of cognition affect and social relations* (vol. 16, s. 40). Hillsdale, N J: Erlbaum.

Statistics Norway (2018) *Kindergartens - annually, final figures*.

www.ssb.no/en/utdanning/statistikker/barnehager/aarendelige. Accessed 28 Jun 2019

Thagaard, Tove (2015). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 4 utgave.

Fagbokforlaget

Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk

Trub, L., Powell, J., Biscardi, K., Rosenthal, L. (2018). *The “Good Enough” Parent:*

Perfectionism and Relationship Satisfaction Among Parents and Nonparents. Vol 39, Issue 10. Hentet fra

<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0192513X18763226?journalCode=jfia&>

Van Niel, C., Pachter, L. M., Wade, R., Jr., Felitti, V. J., & Stein, M. T. (2014). *Adverse*

events in children: Predictors of adult physical and mental conditions. Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics, 35, 549–551.

Vlachou, M., Andreou, E., Botsoglou, K., & Didaskalou, E. (2011) *Bully/victim problems*

among preschool children: A review of current research evidence. Educational psychology review, 23, 329

White, C. J (2007) *Learner-centered teacher-student relationships are effective: a meta-*

analysis. Rev Educ Res 77:113

Zatto, B. R. L & Hoglund, W.L.G (2019). *Children’s internalizing problems and teacher–*

child relationship quality across preschool. Hentet fra:

<https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2019.05.007>

Vedlegg 1: Kvittering og godkjenning fra NSD

NSD sin vurdering

Prosjektittel

Hvilke erfaringer har barnehagelærere med å jobbe med barn i risiko?»

Referansenummer

358055

Registrert

11.04.2019 av Frida Benedicte Fjeldstad - 103444@stud.hvl.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskulen på Vestlandet / Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett / Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Kirsten Flaten, kristen.flaten@hvl.no, tlf: 97553394

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Frida Benedicte Fjeldstad, fridafjeldstad@yahoo.no, tlf: 94330397

Prosjektperiode

02.04.2019 - 15.05.2020

Status

08.05.2020 - Vurdert

Vurdering (2)

08.05.2020 - Vurdert

NSD har vurdert endringen registrert 08.05.2020.

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 08.05.2020. Behandlingen kan fortsette.

Endringen gjelder ny dato for prosjektslutt som er satt til 15.05.2020 i tillegg er tittel på prosjektet oppdatert.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Kajsa Catharine Amundsen

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

17.04.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 17.04.2019, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD ENDRINGER

Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringer gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 20.12.2019.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf.

personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

TAUSHETSPLIKT

Informantene i prosjektet har taushetsplikt. Det er viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke samles inn opplysninger som kan identifisere enkeltbarn, deres foreldre eller avsløre taushetsbelagt informasjon.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Kajsa Amundsen

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 2: Forespørsel om deltakelse i studien

Vil du delta i forskningsprosjektet

”«Hvilke erfaringer har barnehagelærere med å jobbe med barn i risiko?»”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å bidra til mer kunnskap om hvordan relasjon kan brukes som forebyggende tiltak, der et barn er utsatt for risikofaktorer. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål:

Denne studien er en del av en masteroppgave i spesialpedagogikk. Målet med studien er å kunne bidra med mer kunnskap om hvordan barnehagelærere avdekker alvorlige risikofaktorer og hvordan relasjon blir brukt som forebyggende tiltak, når det er avdekket risiko. Det er også ønskelig å få mer kunnskap om hvordan foreldresamarbeidet oppleves, der en er bekymret for barnas hjemmesituasjon. Hva oppleves som positivt for foreldresamarbeidet og hva er utfordringene. Det er også et mål å finne ut av hva som oppleves som de største utfordringene i arbeidet rundt barn i risiko.

Forskningsspørsmål:

- Hvordan arbeider barnehagen med å avdekke risiko hos barn?
- Hvordan blir relasjon brukt som forebyggende tiltak?
- Hvordan oppleves foreldresamarbeidet der en er bekymret for barnets hjemmesituasjon?
- Hva er utfordrende i arbeidet med barn i risiko?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Dette er en studie i forbindelse med mastergradsarbeid i spesialpedagogikk ved HVL.

Frida Fjeldstad student ved master i spesialpedagogikk, HVL, fridafjeldstad@yahoo.no.

Veileder: Kirsten Flaten, dosent HV, kirsten.flaten@hvl.no

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du blir spurt om å delta da du har kunnskaper og erfaringer som er relevant for studien. Du kan bidra til mer kunnskap om hvordan barnehagene jobber med barn i risiko.

Hva innebærer det for deg å delta?

Innsamling av data vil være intervju. Intervjuet vil ta ca. en time. Alt av data vil anonymiseres slik at det ikke er mulig å identifisere deg. Funnene fra prosjektet skal bare brukes til denne masteroppgaven. Intervjuet vil bli tatt opp på bånd.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det vil kun være Frida Fjeldstad og veileder Kirsten Flaten som har tilgang til data fra intervjuet. Deltakere vil ikke kunne gjenkjennes i den endelige masteroppgaven.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 20. desember 2019. Da vil alt av opplysninger slettes.

Dine rettigheter

Du vil få muligheten til å lese igjennom intervju i etterkant. Du har da mulighet til å endre, sletteopplysninger, eller komme med tilleggsopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS har vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Kirsten Flaten, dosent HV, kirsten.flaten@hvl.no tlf. 97553394

HVL sitt personvernombud er Halfdan Mellbye, personvernombud@hvl.no, tlf. 55 30 10 31

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen Frida Fjeldstad

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Barn i risiko. Relasjon som forebyggende tiltak», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 20.12.2019

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Intervjuguide

Vedlegg 3: Intervjuguide

Dato:

Forsker presenterer seg og forteller om studien. Forsker definerer begrepet «risikofaktorer som kan føre til skjevutvikling».

Bakgrunnsinformasjon:

-Hvilken utdanning har du?

-Hvor mange år har du jobbet etter utdannelsen?

-Hvor lenge har du jobbet i denne barnehagen?

Barn utsatt for risikofaktorer

Hva legger du i uttrykket «dårlig magefølelse» i forhold til et barn?

Kan du tenke på et barn du har på avdelingen nå, eller som du har hatt tidligere som har gitt deg en «dårlig magefølelse»:

-Hvordan jobber barnehagen og avdelingen med et barn som en har en «dårlig magefølelse på»?

-Hva har grunnen vært til at du har/har hatt en slik følelse på et barn?

-Hvordan arbeides det i barnehagen med å avdekke barn som lever med risikofaktorer?

-Hva synes du er vanskelig/utfordrende i dette arbeidet?

-Hvordan brukes foreldresamarbeidet når en har «en dårlig magefølelse» på et av barna?

-Bruker dere startsamtaler/foreldresamtaler til å bli kjent med utfordringer i familienes liv?

-Hvordan jobbes det videre etter noe slik er observert?

-Har barnehagen veiledet foreldre i forhold til utfordringer med oppdragelse eller utfordringer generelt i livene deres? Fortell om dette.

-Hvordan jobber barnehagen forebyggende i forhold til barn utsatt for risikofaktorer?

-Føler du at du har nok kunnskap i forhold til dette arbeidet?

-Har det blitt satt inn forebyggende tiltak på barn som ikke har vist synlige tegn på at det har det vanskelig, men hvor dere har fått informasjon om risikofaktorer gjennom for eksempel foreldresamarbeid eller observasjon?

Relasjon som forebyggende tiltak

-Hva vil du si kjennetegner god kvalitet på voksen-barn relasjonen?

-Vil du si at det er høy kvalitet på barn-voksen relasjonene i denne barnehagen?

--Er relasjon som forebyggende tiltak noe det snakkes om på avdelingsmøter/pedagogisk leder møter/personalmøter?

-Kan du tenke på et barn som er utsatt for risikofaktorer og som gir deg en «dårlig magefølelse»:

-Hvordan opplever du relasjonen til deg og barnet?

-Hvilke tanker og erfaringer har du med relasjon som forebyggende tiltak?

-Hvordan tenker du at din relasjon til et barn kan hjelpe barnet med sine utfordringer?

-Hvordan går du selv frem for å jobbe med relasjonen til barnet?

-Har du noen gang sett på problematferd som noe hinder for å skape en god relasjon mellom deg og et barn?

-Har du sett endring hos et barn som er utsatt for risikofaktorer, etter at det ble jobbet med relasjonen til dette barnet?

-Tror du din relasjon til barnet kan hjelpe barnet også etter det er sluttet i barnehagen?

-Hvordan har du opplevd foreldresamarbeidet til et barn som er utsatt for risikofaktorer?

-Har din relasjon til et barn noen gang blitt påvirket av foreldresamarbeidet?

-Hvordan tenker du at barnehagepersonalets relasjon til foreldre kan være et forebyggende tiltak for et barn?

Til slutt

-Hvorfor ville du være med på intervjuet?

-Er det noe mer du vil tilføre?

Tusen takk for at du ville stille på intervju